

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Ladislav Lábek a Kroužek přátel starožitností

Bc. Eliška Valíčková

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Katedra historických věd
Studijní program Historické vědy
Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Ladislav Lábek a Kroužek přátel starožitností

Bc. Eliška Valíčková

Vedoucí práce:

Mgr. Martin Urban, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Martinu Urbanovi, Ph.D. za jeho cenné rady, obětavý přístup a trpělivost při psaní mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024

.....

Obsah

Úvod.....	7
1 Plzeň na přelomu 19. a 20. století.....	10
1.1 Počátky spolčování v Plzni	12
2 Počátky vzniku Kroužku přátel starožitností.....	16
2.1 Společnost přátel starožitností českých v Praze.....	16
2.2 Kroužek přátel starožitností v Plzni	17
2.3 Stanovy Kroužku.....	25
2.4 Fotografický archiv Kroužku	27
2.5 Výstavy pořádané Kroužkem.....	28
2.6 Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí.....	31
2.7 Kroužek po roce 1918	33
3 Památky	36
3.1 Gerlachovský dům	36
3.2 Guldenerův dům.....	39
3.3 Záchrana rotundy sv. Petra a Pavla na Hůrce	41
3.4 Šternberská kaple	42
3.5 Zасыpání Mlýnské strouhy	44
3.6 Péče o další památky	45
4 Ladislav Lábek.....	47
4.1 Lábkův pracovní život.....	49
4.2 Lábek a pražské spolky	55
4.3 Lábek a Kroužek přátel starožitností.....	55
4.4 Lábek a první světová válka.....	57
4.5 Lábkův život po první světové válce	59
Závěr	61
Seznam použitých zdrojů.....	64

Resumé.....	66
-------------	----

Úvod

Plzeň na přelomu 19. a 20. století procházela zásadní změnou. V této době započal proces modernizace, který ovlivnil téměř vše, včetně životů obyvatel města. Zásadní změna nastala především ve stavebním rozvoji města, protože mnoho starých budov muselo ustoupit novým, a především modernějším domům. Jako únik od všední reality a změn, které ve městě probíhaly, se pro Plzeňany staly stolní společnosti. Ty jim leckdy umožňovaly prosadit svůj názor. V roce 1909 vznikl obdobný spolek, který se rozhodl bojovat za zachování všech historických artefaktů a především domů. Spolek dostal název Kroužek přátel starožitností a jeho působení bylo zaměřené na Plzeň a její okolí. Koncepce KPS¹ vycházela ze Společnosti přátel starožitností, která vznikla v roce 1888 v Praze. Existence plzeňského Kroužku trvala až do roku 1928. Kroužek tak byl jednou ze zásadních plzeňských skupin, která se starala o historické a kulturní památky. Kroužek je neodmyslitelně spojen s osobou Ladislava Lábka, který žil v letech 1882 až 1970, a stal se jednou ze zásadních osob plzeňského dění. Vše se odehrávalo na pozadí stále se stupňujícího světového napětí, které vyústilo v první světovou válku. Ta změnila či omezila téměř všechny aspekty společenského života, a stejně tak i aktivity Kroužku.

Hlavním cílem diplomové práce je analyzovat fungování Kroužku přátel starožitností, v letech 1909 až 1914. Přestože existence KPS trvala až do roku 1928, tato práce mapuje jeho činnost jen do roku 1914. Po první světové válce se práce KPS nelišila od té před válkou. Proto bylo rozhodnuto o časovém vymezení do roku 1914. Kroužek se stal zcela zásadní pro historicko-kulturně-umělecký život ve městě. Práce se snaží odpovědět na otázky, co vlastně byl Kroužek přátel starožitností, jak fungoval, co přinesl Plzni a zdali byl vlastně užitečný.

Práce je chronologicky rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola se zabývá událostmi a způsobem života obyvatel Plzně na přelomu 19. a 20. století. V kapitole nenajdeme pouze kulturní život ve městě, ale i počátky plzeňské urbanizace. Opomenuta nebyla ani nastupující modernizace města. Podkapitola je zaměřena na počátky spolčování, tedy na to, jak vznikala první uskupení a co vlastně lidi vedlo k tomu, aby spolky začaly vznikat, proč a kde se vlastně scházeli, a jestli se jednalo o nějak zvlášť významné společnosti.

¹ KPS – Kroužek přátel starožitností.

Druhá kapitola je věnována hlavnímu tématu, tedy Kroužku přátel starožitností. Je rozdělena celkem na sedm podkapitol. Kapitola se zabývá např. vznikem Kroužku, rozebírá stanovy, podle kterých Kroužek fungoval, a jeho další aktivity. Závěrečná podkapitola také nastiňuje vývoj Kroužku po roce 1918. Je zde zahrnuta z toho důvodu, že Kroužek po konci první světové války znovu obnovil svoji aktivitu a při procházení archivních materiálů, byly dohledány i tyto dokumenty.

Třetí kapitola je věnována památkám, které se staly objektem zájmu Kroužku. Autorka v práci neuvádí všechny památky, ale vybrány byly pouze některé z nich. Není totiž možné se zabývat všemi, o které se členové Kroužku zajímali. Vybráno bylo celkem pět hlavní památek, které jsou více rozepsány. Jedná se Gerlachovský a Guldenerův dům, rotundu sv. Petra a Pavla, Šternberskou kapli a Mlýnskou strouhu. Uveden je také jejich původ a osud. Dále jsou v kapitole nastíněny i další historicko-kulturní objekty zájmu Kroužku. Těch je v práci uvedeno pět.

Čtvrtá kapitola se zabývá osobou významného Plzeňana, kterým byl Ladislav Lábek. Autorka se v práci věnuje jak jeho rodinnému, tak i pracovnímu životu. Pojednává mimo jiné o jeho snaze pracovat v muzeu, a rozebírá jak předválečnou dobu, tak i dobu první světové války. Za války totiž působil jako písař v armádě. Nastíněn je i jeho život po konci války, kdy se vrátil zpět do normálního života a začal usilovně pracovat na svojí kariéře.

Po důkladném prozkoumání dostupných zdrojů se zcela zásadními pro napsání práce staly archivní materiály, které jsou uloženy v Archivu města Plzně. Archivní materiály týkající se Kroužku přátel starožitností a Ladislava Lábka, se nacházejí ve dvou fondech. V práci byly nejvíce použity materiály týkající se Kroužku přátel starožitností. V nich jsou uloženy dokumenty týkající se finančních záležitostí KPS, tedy poskytnutí jednotlivých subvencí, prodeje různých propagačních materiálů apod. Dále je tam možné najít různé výkazy činnosti, protože členové museli posílat výroční zprávy za uplynulý rok. Nechybí samozřejmě ani informace o památkách a krocích, které v jednotlivých případech udělali. Dalším fondem, který byl v práci použit, se týkal Ladislava Lábka. V Archivu města Plzně se nachází Lábkova pozůstalost, která je rozdělena do několika kartonů. Často se ale v kartonech nacházejí materiály o jiných lidech, které během života nasbíral nebo se k nim dostal po jejich smrti. Samozřejmě se v archivu nacházejí i informace o Ladislavu Lábkovi. Nejdůležitějším z těchto archiválií se stala část fondu, ve

kteřé je uloženy jeho vlastní životopis, který napsal v roce 1949. Lábek životopis pojmenoval *Můj život*, a rozdělil jej do tří svazků. Autobiografické dílo ukončil rokem 1914, kdy musel narukovat do rakousko-uherské armády. Více jak polovinu práce napsala autorka z dostupných archiválií. Dále byly v práci použity i vydané prameny. Jedná se o články z dobových novin a knihy, které sepsali sami členové Kroužku.

Stěžejním zdrojem pro napsání první kapitoly o plzeňské společnosti na přelomu 19. a 20. století a současně i o počátcích spolčování ve městě se stala kniha od Karla Wasky a kolektivu autorů s názvem *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*. Jedná se o velice rozsáhlou publikaci, která je rozdělena časově a tematicky. Tvořena je několika desítkami kapitol, které mají svého autora. Dále byla použita publikace *Jak se žilo v Plzni za císaře „Procházky“*, kterou napsala Eva Mušková. V ní jsou stručně shrnuty základní informace, které spadají do potřebného časového vymezení. Pro sepsání podkapitoly o počátcích spolčování byla použita kniha *Tenkrát na západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje* od Jiřího Stočese, Evy Muškové a kolektivu autorů. Z té byla použita kapitola od Tomáše Bernhardta, který napsal *Stolní společnosti v Plzni v 19. a na počátku 20. století jako místo neformálního společenského života a sociálních interakcí*. Bernhardt v textu popisuje, co vedlo lidi k tomu, aby se začali hromadně scházet, a vysvětluje pojem stolní společnost. Některé společnosti dokonce i rozebírá. V kapitole o Kroužku autorka použila dobovou literaturu. Jednalo se o články, které vyšly v novinách *Český západ, Čech a Plzeňské listy*. V této kapitole také nešlo vynechat publikaci, kterou vydal sám Kroužek přátel starožitností. Jednalo se o *Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*. Celkem byla vydána čtyři čísla. Jeho vydávání započalo v roce 1913 a skončilo hned následujícího roku. Ve *Věstníku* uváděli informace spojené s fungováním Kroužku, především fotografického archivu. Dále jsou v něm psány krátké články o památkách, ale uváděny jsou i stručné jednatelské zprávy. *Věstník* také obsahuje různé zvyky při svátcích nebo tradice. V kapitole o památkách byla ještě použita kniha *Plzeň krok za krokem I. Historické jádro*, kterou napsal Petr Mazný. V knize jsou uvedeny informace o jednotlivých památkách, které se v Plzni nacházely. Dílo obsahuje i zajímavosti, které se k památkám vážou. Dále byla použita publikace s názvem *Plzeň očima Ladislava Lábků*, kterou napsali Petr Mazný a Marie Maderová. Ti popisovali převážně Lábkův raný život.

1 Plzeň na přelomu 19. a 20. století

Plzeňská aglomerace nebyla do poloviny 19. století příliš veliká. Změna přišla až v druhé polovině století, kdy se ve městě začínal pomalu rozvíjet průmysl, což vedlo k postupnému růstu počtu obyvatel. Začínal se tak výrazně měnit charakter města a především sociální složení Plzně. Na přelomu 19. a 20. století se počet obyvatel zvedl k 70 tisícům. Před vypuknutím Velké války v roce 1914 měla Plzeň více jak 80 tisíc obyvatel. S narůstajícím počtem obyvatel se musel začít zvyšovat i počet obydlí. Bylo tedy nutné dále pokračovat v rozšiřování města. Jeho hradby tak již dávno musely ustoupit rozvíjející se aglomeraci a součástí města se staly i některé okolní obce. Se stále se zvyšujícím počtem obyvatel nastala změna i v jeho národnostním složení. Do poloviny 19. století totiž převážná většina Plzeňanů mluvila německy, to se však změnilo ve chvíli, kdy do Plzně začalo přicházet stále více Čechů. Němci, ale z veřejného života nezmizeli a dále se angažovali především v kulturním a spolkovém životě. Co se týkalo vzdělanosti, do Plzně přicházeli méně vzdělaní či nevzdělaní lidé, většinou dělníci, protože se jednalo o průmyslové město. Větší počet lidí ve městě si žádal zlepšování jak zdravotní péče, tak i lepších hygienických podmínek.²

Plzeň byla katolickým městem, ve kterém se silně začalo rozvíjet židovství, jelikož s rozrůstajícím se počtem obyvatel přicházelo stále více lidí židovského vyznání. Větší počet Židů ve městě začal způsobovat jeden velký problém, který se týkal velikosti tehdejších synagog, které tak přestávaly svojí kapacitou stačit zvyšujícímu se počtu věřících. Bylo tak nutné začít uvažovat o stavbě nové synagogy, která by splňovala potřebnou kapacitu. Započalo se tedy s výstavbou nové, která se stala největší budovou pro lidi židovského vyznání v Česku, druhou největší v Evropě a zároveň třetí největší na světě. Jedná se o monumentální stavbu, právě proto je nazývána Velkou synagogou. Vybudována byla podle plánů vídeňského architekta Maxe Fleischera, ale stavební plány byly přepracovány plzeňským stavitelem Emanuelem Klotzem.³

Původně se město dělilo na čtyři části, které tvořilo vnitřní město a tři předměstí, ale rozvojem města muselo dojít k úpravě tohoto dosavadního rozdělení. Nově byla Plzeň rozdělena pro lepší přehled na jednotlivé očíslované části města. Tyto části města, tak byly rozděleny na vnitřní město, Říšské předměstí, které bylo tvořeno dvěma okresy,

² MUŠKOVÁ, Eva, *Jak se žilo v Plzni za císaře „Procházky“*, Plzeň 2014, s. 11–14.

³ Tamtéž, s. 35.

Saské předměstí a Pražské předměstí. Toto rozdělení a očíslování vydrželo Plzni až do doby po druhé světové válce.⁴ Na přelomu století došlo k dostavbě sadového okruhu, který se měl stát novým centrem města. Dostavba se týkala především jižní části okruhu a plán zahrnoval výstavbu nových budov, které měly sloužit k rozvoji kulturního, společenského a částečně i politického života. Bylo vybudováno nové divadlo, Historické a Uměleckoprůmyslové muzeum a hlavně Měšťanská beseda. Dá se říci, že kulturní budovy měly zároveň i vzdělávací význam, protože se v těchto budovách nacházely knihovny, které byly otevřené široké veřejnosti. Nejdůležitějším místem dění, ale pořád zůstávalo náměstí, které sloužilo stále jako tržiště, zároveň se stalo místem pro demonstrace či jiné významné události.⁵

Konec 19. století znamenal pro Plzeň obrovský rozvoj infrastruktury. Velkou úlohu v tom sehrála jubilejní výstava, která se v roce 1891 uskutečnila v Praze, a kde bylo představeno mnoho užitečných věcí. Jednou z nich bylo zahájení provozu první elektrické tramvaje Františkem Křížíkem. Vznikla tak myšlenka na pořízení tramvají i do Plzně. Netrvalo dlouho a v roce 1899 byla ve městě uvedena do provozu městská elektrárna a s ní první tři tramvajové trasy, které se potkávaly na náměstí. Byly vypracovány regulační plány města. S budováním infrastruktury začali do Plzně přicházet i architekti, stavaři nebo malíři, kteří se rozhodli v Plzni trvale zůstat a budovat zde svoje firmy. Někteří se stali členy komunální politiky a začali tak ovlivňovat chod města.⁶

Kulturní život se rozvíjel i na území města Plzně. Na přelomu 19. a 20. století se v Čechách objevil předchůdce kina, tzv. kinematograf, který vynalezli bratři Lumièreové a jehož účelem bylo pobavit osazenstvo. Netrvalo dlouho a kinematograf začal sloužit i obyvatelům Plzně. V roce 1909 se v Plzni otevřelo první stálé elektrické divadlo. První promítání mohli zájemci vidět v provizorním stanu během letní výstavy, ale netrvalo dlouho a elektrické divadlo se přestěhovalo do novorenesanční budovy, tzv. Pekla. Jednalo se o kino, kde bylo všechno na elektriku, tedy i osvětlení. Pokud měl někdo zájem přijít se do kina podívat, vidět zábavné grotesky nebo krátké filmy s přírodní tematikou. Na přelomu století se také zvyšoval zájem o volnočasové aktivity, které byly do této doby zábavou pro bohaté. Volnočasové aktivity rovněž souvisely se spolky, které se ve městě

⁴ PEŘINOVÁ, Anna, BERNHARDT, Tomáš, *Politický a společenský vývoj 1873/1875–1914*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*. Plzeň 2016, s. 159.

⁵ Tamtéž, s. 166–167.

⁶ DOMANICKÝ, Petr, *Urbanistický a architektonický vývoj města*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016, s. 487–491.

nacházely. Organizovány byly různé výlety do plzeňského okolí, kdy nejvyhledávanějšími místy se staly Radyně a zámek Kozel. V létě lidé nejvíce toužili po koupání a velký zájem zaznamenávaly plovárny poblíž Skvrňan či na Radbuze nebo Bolevecké rybníky. V zimě, když vodní plochy zamrzly, sloužily jako kluziště pro zájemce o bruslení.⁷

Pokud jde o umění, především o malířství, nenalezneme v Plzni žádná velká jména a většina z nich již dávno upadla v zapomnění. V 19. století se hlavním motivem pro malíře stala náboženská malba a portrétování. Dále se také zabývali restaurováním starých děl, vývěsními štíty nebo návrhy divadelních dekorací. Pokud se nějaký malíř rozhodl v Plzni usadit, nikdy to nebylo na dlouho dobu. Plzeň se pro umělce často stávala pouze přechodným místem pro načerpání inspirace. Umění se začala Plzeň více otvírat až ve druhé polovině 19. století, kdy se začaly konat výstavy, vznikaly veřejné instituce, zakládaly se spolky a různé umělecké sbírky. Podrobná dokumentace uměleckých děl se do poloviny 19. století příliš nevedla. O pečlivé zdokumentování se postaral až Ladislav Lábek, jeden z hlavních představitelů Kroužku přátel starožitností a pozdější ředitel Národopisného muzea Plzeňska.⁸

Plzeňané nedokázali v 19. století umělecký život příliš ocenit. Občas se našel někdo, kdo o oživení stál, jednalo se ale pouze o výjimky. Teprve v roce 1884 byla uspořádána první výstava. Ze strany umělců ale příliš veliký zájem nebyl a ani finance nebyly příliš vysoké. Výstava byla uskutečněna za přítomnosti pražských umělců. Další, již mnohem lepší výstavy, se Plzeň dočkala v roce 1894, kdy se její organizace ujal odbor Umělecké besedy. Plzeň nedisponovala do konce století ani vhodnými prostory pro uspořádání podobných akcí. Vše se změnilo až v roce 1913, kdy byla postavena nová muzejní budova, která nabízela vhodný prostor pro pořádání společenských akcí. Navrhl jí architekt Josef Škorpil. Po vybudování nových prostor se zájem Plzeňanů o umění začal postupně zvyšovat.⁹

1.1 Počátky spolčování v Plzni

Počátky spolčování na území Plzně lze hledat daleko v minulosti a to dokonce až v období středověku nebo raném novověku. Co se týká vzniku stolních společností, tak jejich

⁷ MUŠKOVÁ, s. 84–94.

⁸ JONÁKOVÁ, Ivana, *Malířství*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016, s. 538–539.

⁹ Tamtéž, s. 558–559.

kořeny sahají do období kolem poloviny 19. století. Tyto spolky a nejen ty plzeňské jsou neodmyslitelně spojeny s pražskými, ze kterých většina z nich vycházela. Mnohé z nich původně začaly u sešlostí v hospodách či kavárnách, které byly považovány za místo smíření a kde je možné bavit se o čemkoli a nemít strach z negativních důsledků, která tato setkání by mohla mít. Po provedeném sčítání spolků bylo zjištěno, že v Plzni existovalo více než 30 společností, není však uvedeno, v jakých letech sčítání probíhalo. Pravděpodobně v tomto počtu není rozlišováno mezi jednotlivými seskupeními a spočítány byly všechny dohromady.¹⁰

Většinou vznikaly tak, že lidé, kteří se scházeli u jednoho stolu, začali debatovat o různých tématech z politiky, kultury nebo o jiných společenských událostech. Debaty pak vedly k tomu, že se tito lidé začali v jednotlivých záležitostech angažovat. Jednalo se tak většinou o „štangasty“, kteří pravidelně sedávali u jednoho stolu. Na přelomu 19. a 20. století v Plzni existovaly např. stolní společnost Neruda v Bočanově (později Neužilově) hostinci, Švagři a Rychta v hostinci U Zlaté hvězdy. Ne všechny společnosti dosáhly oficiálního statusu a zůstalo tak pouze u povídání. Některé si ani nevedly záznamy o jednáních nebo svých aktivitách. U jiných tomu bylo jinak, svoji činnost braly totiž velmi vážně, a proto se rozhodly pro zoficiálnění svých činností, aby se ze stolních společností mohly stát oficiálními spolky. Musely tak splnit několik náležitostí jako mít pokladníka, jednatele, odznaky, razítka, vést účetnictví apod. U většiny z nich vděčíme Ladislavu Lábkovi za zdokumentování činností, ať už se jednalo o shromažďování záznamů, které pak dával dohromady, jeho vlastních zážitků nebo rozhovorů s pamětníky.¹¹ Mezi nejznámější spolky, které měly vzdělávací a zábavnou funkci, řadíme Besedy. Nejvýraznější z nich byla Měšťanská beseda, která se rozdělila na Řemeslnickou a Občanskou. Obě sdružovaly nižší a střední řemeslnické vrstvy. Mezi další, které měly vzdělávací úkol, lze zařadit Dělnickou besedu. Pro mladé lidi pak vznikaly sportovní spolky. Na konci 19. století se na aktivním spolkovém životě začaly podílet i ženy.¹² Ženské spolky byly organizovány ženami z vyšších společenských vrstev. Jednalo se o manželky veřejně angažovaných mužů. Jedním z dámských spolků byl Český klub dam plzeňských. Aktivity dámských klubů byly všude podobné,

¹⁰ BERNHARDT, Tomáš, *Stolní společnosti v Plzni v 19. a na počátku 20. století jako místo neformálního společenského života a sociálních interakcí*. In: STOČES, Jiří, MUŠKOVÁ, Eva a kol., *Tenkrát na západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje*, Plzeň 2013, s. 141–148.

¹¹ Tamtéž, s. 149.

¹² MARTINOVSKÝ, Ivan a kol., *Dějiny Plzně v datech. Od prvních stop osídlení až po současnost*. Plzeň 2004, s. 124–125.

půjčovaly knihy a časopisy, pořádaly přednášky a osvětové činnosti. Dalším významným spolkem byla Česká jednota paní a dívek.¹³

Mezi další spolky, které se utvářely na území Plzně, řadíme i Vzdělávací sbor pro Plzeň a okolí. Ten navazoval na již existující spolky, které se zabývaly tehdejším kulturním životem, především na spolek Radbuza. Dále existovala Jednota pro zakládání sadů k vzelebování města Plzně, jejíž členové pečovali o krásný vzhled města. Jejich hlavní náplní patřili především sadové úpravy. Neexistovaly jen spolky, které svojí aktivitu zaměřily na kulturní život, ale byli zde i sportovní nadšenci. Sportovním spolkem, který se nedá opomenout, je bezesporu plzeňský Sokol. Ten tvořilo několik oddílů, které se věnovaly nejrůznějším druhům sportů. Členy nebyli pouze muži, ale i ženy. Ve spolupráci se Sokolem vznikl v Plzni hasičský sbor. Někteří členové Sokola se stali jeho součástí. Od roku 1902 začal být vydáván první sokolský měsíčník Sokolský zpravodaj na českém západě, který byl roku 1906 přejmenován na Sokol na českém západě. Sokol však nebyl jediným spolkem, který se zabýval sportem na území Plzně. Bylo zde i mnoho nadšenců do bruslení a krasobruslení, jejichž spolek vznikl pod záštitou dobrovolnického Krejcarového spolku. Cyklistika byla dalším sportem, který v této době získával na popularitě, a proto byla vedle Sokola ustanovena Vlastenecká společnost Český klub velocipedistů. Stavy tehdejších silnic ale nebyly ideální pro cyklistiku, a proto se členové klubu rozhodli nejprve vybudovat závodní dráhu na Dobyčím trhu (dnes Štefánikovo náměstí). Existoval i Kroužek plzeňských lyžařů.¹⁴

Na spolkovém životě se nepodíleli jen Češi, ale i Němci, kteří měli také své sportovní, kulturní a vzdělávací spolky.¹⁵ Tím nejznámějším německým spolkem byl Aar (Orlice). Jednalo se o tělovýchovný spolek, který se vydělil z českého Sokola a měl velice blízko k turnerským ideám.¹⁶

Jedním z důvodů, proč se místem pro scházení stávaly hostince, byla špatná bytová situace. V malých bytech muselo totiž bydlet mnoho členů jedné rodiny. Obydlí tak sloužila spíše jen k přespávání. Muži často navštěvovali hostince, které se tak staly

¹³ JANEČKOVÁ, Jitka, *Spolkový a společenský život, sport*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016, s. 307–310.

¹⁴ Tamtéž, s. 307–310.

¹⁵ MARTINOVSKÝ, s. 124–125.

¹⁶ JANEČKOVÁ, s. 311–313.

centrem jejich spolků. Ženám moc míst na setkávání nezbývalo. Většinou se scházely na pavlačích nebo dvorcích činžovních domů, kde bydlely.¹⁷

Spolky byly aktivní i v umělecké oblasti. Jak bylo již zmíněno, zájem Plzeňanů o umění vzrostl až na konci 19. století, kdy byla dokončena nová budova s vhodnými prostory. Spolek přátel vědy a literatury se rozhodl uspořádat jednu z prvních výstav. Jednalo se o výstavu děl Jaroslava Špillara. Spolek přátel vědy a literatury založil František Schwarz v roce 1878. Hlavním záměrem Spolku se stala snaha rozšířit výtvarné umění více mezi lidi. Vzrostl tak i zájem o pořádání různých společenských akcí. Spolek se také zasloužil i o uchování odkazu významných umělců, kdy např. na jejich rodné domy umisťovali pamětní desky. Oficiální umělecký spolek vznikl v Plzni až po roce 1918. Částečně na aktivitu Spolku navázal plzeňský Kroužek přátel starožitností.¹⁸

¹⁷ MARTINOVSKÝ, s. 125.

¹⁸ JONÁKOVÁ, s. 559–561.

2 Počátky vzniku Kroužku přátel starožitností

2.1 Společnost přátel starožitností českých v Praze

Společnost přátel starožitností českých vznikla na sklonku 19. století za účelem ochrany českých památek a starožitností. Členům Společnosti totiž vadilo, že stále více památek v českých zemích mizí. Cílem nebylo pouze chránit památky, ale i starožitnosti, které se stále více prodávaly do zahraničí. Velký zájem o ně měly totiž různé ústavy a muzea. Dokonce veřejně vyzývaly k jejich vývozu do zahraničí.¹⁹

Společnost oslovila poslance Sněmu Království českého s požadavky, které se týkaly lepší ochrany památek a starožitností. Žádali o vytvoření soupisu památek i s jejich umístěním, požadovali jejich zachování a případnou opravu. Dále chtěli vydání zákona, který by zakazoval prodej a vývoz starožitností za hranice českých zemí. Členům Společnosti totiž vadilo, že památky a starožitnosti nebudou uchovány pro další generace. Každá památka má svůj význam, který tak následující generace nebudou znát. Na jejich místě bude již vybudováno něco, co nepřinese žádný užitek.²⁰

Zemský výbor souhlasil s aktivitou Společnosti. Požadoval však spolupráci s odborníky z archeologie a historie, kteří měli sestavit komisi, jež bude posuzovat záchranu památek a starožitností. Záměr Společnosti chránit české památky byl tak oficiálně schválen. Tento nápad se zalíbil i tehdejšímu úřadům, které prohlásily, že je opravdu škoda vyvážet tyto cennosti za hranice českých zemí. Úplný zákaz vývozu ale zajistit nedokázaly. Sestavení komisi trvalo dlouho, a tak se zemský výbor obrátil přímo na Společnost přátel starožitností, která měla dodat potřebné materiály a především sepsat dokumentaci o jednotlivých památkách a starožitnostech.²¹

Členové Společnosti si stěžovali na nespolečnou spolupráci s úřady. Spíše tedy na fakt, že neexistoval orgán, který by byl důsledný v kontrole a ochraně památek. Úřady sice měly k dispozici určitá nařízení nebo dvorské dekrety, ale reálně se v těchto případech využít nedaly. Reálný nástroj tak v boji o památky a starožitnosti nefungoval, a každý si s nimi mohl nakládat, jak uznal za vhodné. I to značně znesnadňovalo práci Společnosti. Co se týkalo již zmíněného vývozu, tak existoval dekret, který jej zakazoval. Stanovené byly i pokuty nebo konfiskace nalezených předmětů, pokud se povedlo někomu porušení

¹⁹ SOUKUP, Jan, *Zákonitá ochrana starožitností a památek českých*. In: Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze 1, 1893, 1, s. 1.

²⁰ Tamtéž, s. 1.

²¹ Tamtéž, s. 2.

prokázat. Na základě výnosů c. k. ministerstva, bylo zjištěno, že existují příslušné zákony, které se měly zabývat zachováním budov, ale je očividné, že velký vliv neměly. Netýkalo se jen tohoto nařízení. Většina z vydaných dekretů sice byla oficiálně platná, jejich reálné uplatnění, ale příliš vidět nebylo.²²

2.2 Kroužek přátel starožitností v Plzni

Plzeň se začala v průběhu 19. století výrazně měnit. V této době totiž kulminovala přestavba města. Velice rychlým tempem se měnilo historické jádro. Stále se zvyšující tlak soukromníků na výstavbu vlastních domů vedl k tomu, že tehdejší domy musely ustupovat novějším a modernějším požadavkům na výstavbu nejen podnikatelů, ale i veřejnosti.²³

Právě Společnost přátel starožitností českých inspirovala skupinku Plzeňanů svým záměrem chránit památky, které se v Plzni nacházely. Této nadšené skupince se myšlenka podílet se na záchraně památek zalíbila natolik, že se někteří z nich rozhodli založit podobnou společnost v Plzni. Pojmenovali jí Kroužek přátel starožitností. Vadilo jim, že Plzeň, která byla královským městem, se začala nenávratně měnit, především její historický a umělecký vzhled. Jako úkol si tedy Kroužek stanovil, že se pokusí zabránit likvidaci dalších památek, které by tento osud mohl potkat. Problém ale zůstával u těch památek, které se nepodařilo zachránit a již nenávratně zmizely. I tady našel Kroužek řešení. Když už se je nepodařilo zachránit, pokusili se členové shromáždit všechny dostupné materiály, popřípadě i dochované fotografie. Vše mělo být velice pečlivě zdokumentováno a uchováno pro další generace, aby tyto zbourané památky neupadly zcela v zapomnění. Opomenut neměl být samozřejmě ani venkov, kterému Kroužek přiznával vlastní nároky na kulturu. Shromážděný materiál neměl sloužit jen k uchování vzpomínek na uměleckou a kulturní historii Plzně, ale také jako výukový materiál pro školy a pedagogy.²⁴ Praha se stala příkladem nejen pro Plzeň, ale i pro jiná města, která se rozhodla zakládat své spolky na ochranu těchto cenností, které velice rychle začaly mizet po celém území Čech. Zakládány nebyly pouze spolky, ale i muzea, kde se měly

²² SOUKUP, Jan, *Zákonitá ochrana starožitností a památek českých*. In: Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze 1, 1893, 2, s. 3.

²³ ČEPELÁK, Václav a kol., *Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918*, Plzeň 1967, s. 194.

²⁴ LÁBEK, Ladislav a kol., *Edice Kroužku přátel starožitností I*, Plzeň 1912, s. neuvedena.

shromažďovat zachráněné starožitnosti, nebo materiály o těchto kulturních památkách, které se již nepodařilo zachránit.²⁵

Jak již bylo uvedeno, Kroužek přátel starožitností vznikl v roce 1909 z nadšení několika Plzeňanů, kterým nebyl lhostejný osud jejich památek. Za hlavního zakladatele Kroužku je považován Ladislav Lábek, jeden z nevýznamnějších obyvatel Plzně na přelomu 19. a 20. století. Náplní Kroužku byly pravidelné schůzky, na kterých se probíraly postupy jak uchránit jednotlivé památky. Zabývali se také různými památkářskými postupy. Z každé schůze existují záznamy, které jsou uloženy v Archivu města Plzně.²⁶ Sídlem se pro ně stala Měšťanská beseda.²⁷ Každé pondělí večer pořádali pravidelné schůze. Pokud byl nějaký projekt dokončen, došlo k vyhodnocení jeho úspěšného či neúspěšného průběhu. Pozvánka byla zasílána i představitelům města, kteří tak často byli hosty těchto schůzí. Jejich jednání se mohla samozřejmě účastnit i veřejnost.²⁸ Po dvou letech od ustanovení nabádal Kroužek v časopise Český západ, aby se k nim přidali další lidé, kterým jistě není osud plzeňského kulturního dědictví lhostejný a kteří by se na jeho záchraně chtěli podílet. Článek také upozorňuje na to, že v Čechách si památek vůbec necení oproti jiným zemím, kde se daleko více zajímají o jejich zachování.²⁹

Architekti, kteří se podíleli na výstavbě nových domů, se sice snažili zachovat jistého historického ducha. Nikdy se ovšem nepovedlo nahradit škodu, která byla zbouráním domů způsobena. Nenávratně mizející památky vyvolaly na přelomu 19. a 20. století snahu o jejich zachování.³⁰ Jedním z důvodů, proč bourání starých budov lidem vadilo, byl fakt, že se nejednalo o nějak zvlášť zničené budovy, které by se nedaly opravit. Stavba nových moderních domů, které nebyly ani tak vzhledově estetické jako jejich předchůdci, byla pro některé obyvatel Plzně nepochopitelná. Návrhy architektů na nový vzhled města se právě u některých lidí nesetkal s příliš velkým nadšením. A po realizaci architektonických návrhů měli tito obyvatelé na nově vystavěné budovy jasný názor. Stavby ničily historický a pro ně krásný vzhled města, především pak náměstí. S největší

²⁵ HAVELKA, Antonín, *Pro naše památky*. In: Český západ 4, 1911, 24, s. 6.

²⁶ BĚLOHLÁVEK, Miloslav, *Kroužek přátel starožitností v Plzni 1909–1928* [průvodce fondem], Plzeň 1960, s. 1–2.

²⁷ DRNEC, Václav, *Fotografický archiv Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 1, s. 6.

²⁸ [Vaše Blahorodí], Plzeň 28. 10. 1911, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 163: Různá korespondence 1911.

²⁹ HAVELKA, s. 6.

³⁰ ČEPELÁK, s. 194.

pravděpodobností se většina lidí o vzhled města příliš nezajímala, neboť bourání a následnou výstavbu modernějších budov vítala. Byli ale i tací, kteří nejevili žádný zájem a o vzhled města se začali zajímat až ve chvíli, kdy byly staré budovy zbourány. To už ale bylo na nějakou záchranu historického vzhledu města pozdě. Kroužek ve svých záznamech nadšení obyvatel pro zachování snad všech památek popisuje velice optimisticky. Dnes ale nemůžeme toto tvrzení ani potvrdit, ani vyvrátit. Kroužek si s největší pravděpodobností podporu ze strany obyvatel Plzně nadsazoval. Rekonstrukce se však netýkaly pouze středu města, ale celého Plzeňska.³¹

Podle KPS nám totiž staré obrazy a rytiny ukazují dávný pohled na město. Historici dříve velice důkladně obraceli svojí pozornost na zkoumání těchto dávných obrazů a rytin, aby lidem ukázali jejich hodnotu i to, jak důležité byly tyto materiály pro dřívější vzhled města. Skutečná hodnota, která spočívala v kulturně-historické a umělecké rovině, nebyla pochopena podle členů Kroužku ani tehdejšími historiky. Podle nich se do přelomu 19. a 20. století sledovaly na starých objektech či věcech pouze detaily, a když nějaký objekt buďto prošel rekonstrukcí, nebo byl úplně zbourán, zájem všech okamžitě opadl. Ladislavu Lábkovi a jeho dalším kolegům, ale tento přístup přišel jako špatný, protože podle nich město netvořily jen detaily, ale celkový pohled utvářely všechny celky. A právě celky se skládaly z detailů. Dohromady pak vše tvořilo daleko větší a hlubší význam, kterým podle nich byl sám život. Ten totiž vytvářel celý pohled města. Ve všech těchto důvodech spatřovali kulturně-historickou cenu nejen Plzně, ale všech měst a byla by škoda, kdyby vše upadlo nenávratně v zapomnění.³²

Při prohlížení památek a zjištění v jakém stavu se většina z nich nachází, žádal Kroužek městskou radu o sjednání nápravy. Ta dala následně doporučení Zemské komisi na posouzení jednotlivých návrhů.³³ Členové Kroužku netrvali při rekonstrukci budov na jejich úplném navrácení do původní podoby. Pokud se jednalo např. o sošky umístěné na budově, chtěli jejich umístění do muzea, kde by podle nich byly ve větším bezpečí, měly potřebnou péči restaurátorů a mohly být vystaveny veřejnosti. Na jejich původní místo mělo následně dojít k umístění věrné kopie. Snažili se poukazovat na skutečnost, že fresky na stěnách byly přebíleny a tím došlo k jejich znehodnocení. Kroužek se snažil

³¹ SCHMITT, Antonín, *Stará Plzeň ponenáhlu mizí*. In: Čech 35, 1910, 235, s. 4.

³² LÁBEK, a kol., s. neuvedeno.

³³ KOHOUT, 1, 1913, 1, s. 4.

apelovat na stavební úřad, aby více dohlížel na rekonstrukce jednotlivých staveb a mohl zabránit ničení historicky cenných artefaktů.³⁴

Ve snaze, jak informovat o činnosti Kroužku a zároveň poukázat na stále se nezlepšující stav historických památek ve městě, rozhodli se podat oficiální žádost o povolení v zásadě malé výstavy, která se konala v Měšťanské Besedě, a to v tzv. herně. Na vlastní náklady zde umístili fotografie a kresby malířů, jež se věnovaly historickým památkám. Výstava byla otevřena široké veřejnosti a Kroužek si od toho sliboval rozšíření povědomí o historicko-památkovém dění ve městě. Zároveň měla výstava přilákat i lidi, kteří v Plzni nebydleli. Jelikož Beseda byla domovským sídlem Kroužku, jednalo se o stálou výstavu. Měšťanská Beseda neměla s umístěním fotografií problém, naopak se jim myšlenka uspořádání takového projektu velice líbila. Povolena byla na dobu neurčitou. V případě potřeby prostoru by Beseda jejich projekt ukončila.³⁵

Jednou z iniciativ Kroužku se od roku 1912 stalo i vydávání vlastních publikací pod názvem Edice Kroužku přátel starožitností. Vydány byly pouze tři publikace. Jejich vydávání skončilo v roce 1914. Pokud šlo o jejich prodej, bylo možné je zakoupit za tehdejší nejnižší cenu, za jednu korunu a dvacet haléřů. Edice vycházela čtvrtletně a měla stanovený omezený náklad, proto každý, kdo měl o výtisk zájem, se musel přihlásit k odběru. Ten, kdo se rozhodl, že v odbírání nechce pokračovat, měl vrátit výtisk v původním obalu do osmi dnů, aby mohl být poskytnut dalšímu zájemci.³⁶ Jak je možné dočíst se v korespondenci s jednotlivými odběrateli Edice, v zásadě byly reakce na její vydávání kladné. Lidé většinou chválili jejich činnost a žádali o pravidelné zasílání. Nejednalo se o malé objednávky, často si některé obce objednávaly i několik desítek exemplářů Edice. Jednalo se o obce, které byly zrovna ve vydání zmíněny. Lidé o Edici hovořili jako o uměleckém vzoru, který je elegantní. Chválili její historickou i uměleckou hodnotu, stručnost a jasnost textu. Ta totiž byla pro obyčejné lidi, kteří tomu příliš nerozuměli nebo neměli dostatek času, zcela zásadní. Jednalo se o velmi zdařilou monografii týkající se plzeňské historie. Velice oceňovaným faktem bylo, že vše vzešlo z malé skupinky nadšenců, kteří se ujali vlastní iniciativy, nikoli o oficiální práci města. Publikace byly následně po písemné objednávce zaslány na uvedenou adresu

³⁴ KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Slavné městské radě královského města Plzně!*. In: Plzeňské listy 46, 1910, 141, s. 6–7.

³⁵ [Slavnému správnímu výboru Měšťanské Besedy v Plzni], Plzeň 1. 12. 1911, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 163: Různá korespondence 1911.

³⁶ BĚLOHLÁVEK, s. 1–2.

objednavatele, který obratem zaslal požadovanou částku. Samozřejmě se stávaly i případy, že někteří lidé požadovanou částku nezaplatili. V takovém případě šly veškeré náklady za Kroužkem a v případě, že poslali objednávku na další vydání, byla jim zamítnuta. Někdy měli zase problém odběratelé s tím, že Edice sice odeslána byla, ale na jejich adresu doručena nebyla. Tento problém byl vyřešen opětovným zasláním. Někdy se stávalo, že jednotlivé výtisky zbývaly. Lidé ale přišli s návrhem, aby tyty výtisky odkoupilo město a dávalo je darem výjimečným osobnostem, které Plzeň navštíví. Viděli v tom nejlepší řešení, které bude prospěšné všem. Kroužek nepřijde o své finance, které do zbytku investoval a město zase bude mít reprezentativní materiál. Přestože některá vydání zbývala, nelze říci, že by o Edice nebyl zájem. Je však smutné, že vyšlo pouze pár čísel. Zde je opět nutné podotknout, že přesná čísla výtisků Edice a jejího prodeje nejsou dochována. Nemůžeme tak s jistotou posoudit, jak veliký opravdu byl zájem lidí o výtisky. Otázkou také zůstává, jestli by vydávání edice pokračovalo i nadále nebýt světových událostí, jelikož i do této činnosti zasáhla první světová válka. Zájem o Edice popřít nejde, protože o tom svědčí i záznamy z korespondence s odběrateli. Ale nemohl být tak obrovský, jak uvádějí záznamy Kroužku, když následně sami přiznali, že jim často výtisky zbývaly.³⁷ O pravidelné odebrání měly zájem i různé instituce. Jednou z nich byly i školy. Zájem měly jak měšťanské školy pro chlapce, tak i pro dívky. Dále si je objednávaly i různé architektonické kanceláře.³⁸

Od roku 1913 byl vydáván Věstník Kroužku přátel starožitností. Jeho vydávání však Kroužek dlouho nepodporoval a již následujícího roku bylo zastaveno.³⁹ V roce 1913, kdy začal být Věstník vydáván, měl za sebou Kroužek již čtyři roky své existence. Veřejnosti chtěl předložit záznam o své dosavadní činnosti a upozornit na stále trvajícím problému, kdy nepřestávalo mizení historicky významných památek. Jak ale uváděli sami členové, vše mělo být popisováno s naprostým klidem a bez vášnivých názorů. Věstník nevycházel jako časopis, nebylo stanovené žádné předplatné a to i přes skutečnost, že Kroužek přílišnými finančními prostředky neoplýval. Snahou bylo dostat výtisky na veřejná místa, kde si jich všimne velké množství lidí. Všem těmto zájemcům byl

³⁷ [Vaše Blahorodí], Plzeň 1913, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 160: Korespondence s odběrateli Edice 1913 – posudky.

³⁸ [Velectěnému Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí], Plzeň 18. 5. 1912, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 159: Korespondence s odběrateli Edice 1912.

³⁹ BĚLOHLÁVEK, s. 1–2.

poskytnut zdarma.⁴⁰ Co se týkalo technické stránky vydávání Věstníku, jednalo se podle Lábka o přelom možností tehdejších tiskařských firem. Při jeho tisku byl totiž prvně použit světový formát a lehký papír. Jak napsal Lábek ve svých pamětech, byly to počátky tiskařství i pro něho. V této době se blíže seznámil s prací grafika a moderní typografií. Využívání těchto moderních metod se mu velice zalíbilo.⁴¹

Kroužek se také rozhodl vydat dlouho připravovaný Soupis památek města Plzně. Jak připravovanou knihu popsali sami členové, jednalo se o veliký inventář. Jeho hlavním cílem bylo uspořádat všechen umělecký majetek ve městě a jeho nejbližším okolí. Bez ohledu na to, zda šlo o soukromý nebo veřejný majetek. Započítán měl být i ten, který již dávno neexistoval. Soupis měl přinést základ k uměleckým dějinám Plzně. Jestli byl nakonec vydán, se však nepovedlo zjistit.⁴²

V Plzni se konala soutěž výkladních skříní, do které se mohli zapojit jak řemeslní živnostníci, tak obchodníci. Cílem soutěže bylo mít co nejlépe vyzdobenou výkladní skříň. Byla sestavena komise, která následně výzdobu posuzovala a udělovala ceny.⁴³ Právě tato myšlenka se zalíbila i Kroužku. Ve výkladních skříních viděli jedinečnou příležitost, jak znovu informovat veřejnost o historickém stavu města a jeho okolí. Kroužek si pronajal dvě výkladní skříně, do kterých umístil svůj nashromážděný materiál. V pravidelných intervalech fotografie vyměňoval, aby lidé neustále nesledovali ty stejné pohledy Plzně a její okolí. Tento nápad se musí jistě ocenit. Použití výkladní skříně obchodů jako prostor pro propagaci vlastního materiálu byl jistě zajímavý nápad. Určitě výlohy přilákaly mnoho lidí, kteří se alespoň krátce mohli seznámit s prací Kroužku. Jestli ale KPS tato akce přinesla nějak výraznější podporu, ať už ze strany spolupráce nebo finanční podpory, materiály Kroužku neuvádí.⁴⁴

V každé zprávě za uplynulý rok shrnul Kroužek svoji dosavadní činnost, počet schůzí a jednotlivé kroky, které podnikl k záchraně památek. K tomuto kroku bylo

⁴⁰ VALENTA, Josef, *Úvodem KPS*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 1, s. 1.

⁴¹ LÁBEK, Ladislav, *Můj život III.*, Plzeň 1949, Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – místopisná sbírka, signatura 32e, č. inv. 70, s. 137: Vzpomínky Ladislava Lábka.

⁴² WIRTH, Zdeněk, *Soupis památek města Plzně*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 3, 1914, 1, s. 8–10, Plzeň 1914.

⁴³ [Zpráva o provedení I. soutěže výkladních skříní v Plzni ve dnech 20.–26. 10. 1913], Plzeň 10. 6. 1914, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 166: Různá korespondence 1914.

⁴⁴ [Název neuveden, zpráva o činnosti KPS], Plzeň 15. 11. 1912, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 192: Jednatelské zprávy.

přistoupeno v roce 1913, kdy začal být vydáván již zmíněný Věstník. Vše se snažili zaznamenat velice pečlivě, ale nebylo samozřejmě možné podrobně uvést všechny podniknuté kroky, jelikož by se jednalo o velice obsáhlý materiál. Ten by pak nemusel být zajímavý pro veřejnost vzhledem k velkému množství obsažených informací. Za rok 1913 tak bylo konstatováno, že se celkem konalo 15 schůzí, z toho jedna mimořádná. Jak uvedli sami členové, kteří se na vydání prvního čísla Věstníku podíleli, původně bylo zamýšleno jeho vydání o pár stránkách. Při následném procházení materiálů bylo zjištěno, že Věstník bude obsahovat daleko více stran, než bylo původně zamýšleno. Jednodušší totiž bylo vydat více čísel, než jednu obrovskou publikaci, která by nemusela lidi tolik zaujmout.⁴⁵ Podávány byly zprávy o činnosti Kroužku k Vysokému c. k. ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni, kde shrnul své působení za určité časové období. V roce 1911 Kroužek konstatoval, že se jeho činnost za první dva roky působení rozrostla do rozměrů, se kterými z počátku vůbec nikdo nepočítal. Kroužek si také chválil, jaké podpory se mu dostávalo ze strany úředníků, především Ústřední c. k. komise pro zachování uměleckých a historických památek, ale i Vysokého c. k. ministerstva kultu a vyučování. Nejvyššího ocenění se dostalo Karlu Treybalovi, kterého Kroužek jmenoval zprostředkovatelem pro oficiální komunikaci s ministerstvem, jelikož vždy dokázal správně naformulovat potřeby KPS. Ve zprávě se Kroužek zmiňuje i o vydávání obrázkových pohlednic. Jejich autorem byl jeden z členů Kroužku malíř Josef Konůpka. V zimních měsících pořádal Kroužek přednášky pro širokou veřejnost. V létě byly uspořádány vycházky za účelem zjištění, v jakém stavu se památky nacházejí.⁴⁶

Členové Kroužku byli osloveni, aby spolupracovali s Osvětovým svazem pro okres plzeňský. Svazu se totiž líbila osvětová činnost v oblasti kultury, kterou Kroužek šířil, zvláště co se starých památek týkalo. Proto se svaz rozhodl zvát členy na pravidelné schůzky, kde by byly jednotlivé kroky v rámci šíření povědomí u veřejnosti o katastrofálním stavu města probrány.⁴⁷ Dalším odborem, který vznikl pod Osvětovým svazem a začal spolupracovat s Kroužkem, byl odbor organizační. Ten se stal součástí všech spolků, které se nacházely na území města Plzně. Jeho úkolem bylo organizování

⁴⁵ KOHOUT, Vladko, *Zpráva o činnosti KPS v Plzni od 1. ledna do 31. července 1913*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností 1, 1913, 1, s. 2–4.

⁴⁶ [Kroužek přátel starožitností, dopis c. k. okresnímu hejtmanství v Plzni], Plzeň 10. 11. 1911, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 186: Státní subvence – výkazy.

⁴⁷ [Název neuveden, Osvětový svaz pro okres plzeňský], Plzeň 13. 10. 1913, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 165: Různá korespondence 1913.

různých sbírek a jiných akcí, které měly pomoci v činnosti těchto důležitých dobrovolnických uskupení.⁴⁸ Co se dále osvěty týkalo, byl vznesen návrh všech dobrovolníků s podobným zaměřením, aby došlo k vytvoření publikačního materiálu, kde by všechny spolky seznamovaly plzeňskou veřejnost se svojí činností. Publikovali by zde všichni, bez rozdílu jejich zaměření. Dále se zde měly nacházet pozvánky na různé akce, které by zrovna byly pořádané. Podnět k založení nového listu, přišel právě od Kroužku přátel starožitností, který oslovil Spolek přátel vědy a literatury, aby se nad tímto nápadem zamyslel a případně podnikl příslušné kroky. Některé z návrhů nebyly vždy realizovány. V průběhu let vznikly časopisy s podobným zaměřením, jaké chtěli tito nadšenci realizovat, ale nikdy neodpovídaly jejich koncepci. Proto nápad na založení Osvětového listu zůstal pouze jen u návrhu. Iniciativa o případném založení listu, byla otištěna i v novinách, aby se o tomto kroku dozvěděla i široká veřejnost. Odpověď nebyla zcela kladná, ale nedá se říci, že ani záporná. Iniciátorům bylo sděleno, že podobných časopisů již pár existuje, a proto není důvod dát souhlas ke vzniku dalšího, když je možné spojit se s již vydávaným listem, který by jistě ocenil další přispěvatele. Bezesporu je nutné ocenit snahu Kroužku, spolupracovat s jinými společnostmi. Jejich vize společných projektů měly dobrý záměr. Realizace ale téměř vždy narazila na překážky, které nedokázali překonat. Jistě je to velká škoda, protože by se jim společně dařilo v práci lépe.⁴⁹

Zcela zásadní se pro Kroužek stala záchrana tzv. Gerlachova domu. Dlouhou dobu nebylo jasné, jestli dům zůstane zachován nebo dojde k jeho demolici. Nejednalo se však pouze o tuto stavbu. Zájem Kroužku byl zaměřen i na rotundu sv. Petra a Pavla, Guldenerův dům nebo klášter sv. Anny. Více o záchraně jednotlivých památek bude uvedeno v kapitole, která jim je věnována. Touha po záchraně nejen památek, ale obecně historicky významných objektů nebyla omezena pouze na Plzeň a její okolí, ale podporovali iniciativy i z jiných měst. Připojili se k protestu korporací v Praze proti vedení elektrické dráhy přes některá území. Co se týkalo jednotlivých záchranných akcí, nebyla to otázka pouze pár měsíců či jednoho roku. U některých se povedlo podniknout potřebné kroky rychleji, ale u některých to byla práce na dlouhé roky a s nejasným

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹[Slavnému spolku přátel vědy a literatury české], Plzeň 18. 5. 1913, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karta 484, č. inv. 193: Návrh na založení osvětového listu v Plzni.

výsledkem. Podle toho, v jakém stavu se zrovna daný objekt nacházel, byly kontaktovány příslušné úřady, většinou se jednalo o městský stavební úřad.⁵⁰

Potřebné bylo zřízení komise, jejímž hlavním úkolem se stalo získávání informací o umělecko-historické ceně plzeňských památek. Princip zachraňování probíhal vždy podobným způsobem. Buď byl daný objekt převzat do správy kroužku na vlastní náklady, nebo připadl do majetku města Plzně. Zcela zásadní se tak stala finanční otázka, jelikož Kroužek neměl příliš velkou finanční rezervu. Nejen pro tyto účely žádal Kroužek o státní subvence,⁵¹ která mu byla několikrát udělena. Většinou se jednalo o finanční částku ve výši 300 korun.⁵² Subvence byly udělovány, ale i ve vyšších částkách, záleželo však na tom, k čemu měly prostředky sloužit. Pokud se zjistilo, že poskytnutá částka na daný účel byla nedostačující, žádal Kroužek prostřednictvím c. k. ministerského hejtmantství v Plzni o dodatečné navýšení již vyplacené částky. Na již zmíněném c. k. hejtmantství si také členové Kroužku chodili peníze vyzvedávat. Než došlo k jejich předání, bylo nutné podepsat potřebné papíry.⁵³

2.3 Stanovy Kroužku

Stanovy Kroužku přátel starožitností kopírovaly ty, ze kterých vycházela Společnost přátel starožitností, proto nelze najít žádný dokument s názvem stanovy KPS. Vždy jsou v oficiálním provedení uvedeny ty s názvem Společnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že Kroužek v Plzni kopíroval činnost Společnosti v Praze, je logické, že vycházely ze stejného kodexu. Členové Kroužku v podstatě opsali pravidla Společnosti. Pouze v částech, kde byl uveden název, jej změnili na svůj.⁵⁴

Jednalo se o třináct bodů, ve kterých bylo uvedeno, že se jedná o český spolek, proto je jeho jednací řečí čeština. Sídlem je město Plzeň. Jejich činnost se zaměřovala na záchranu všech druhů památek. Svých cílů dosáhnou pravidelnými schůzemi, organizováním přednášek a vycházek po městě a okolí a vydáváním různých publikací. Aby si udrželi členství v Kroužku, museli platit členské poplatky. Ty se platily jednou ročně. Čestným členem se mohl stát ten, jehož zvolila valná hromada. Zároveň se jednalo

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Jedná se o poskytnutí finanční pomoci z veřejných peněz.

⁵² [Kroužek přátel starožitností, dopis c. k. okresnímu hejtmantství v Plzni], Plzeň 10. 11. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 186: Státní subvence – výkaz činnosti.

⁵³ [Čtěnímu spolku Kroužku přátel starožitností v Plzni], Plzeň 31. 3. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton, 483, č. inv. 186: Státní subvence – výkaz činnosti.

⁵⁴ [Spolkové stanovy KPS], Plzeň datum neuvedeno, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 188: Návrh spolkových stanov KPS.

o člověka, který dosáhl určitých zásluh v oblasti záchrany památek. Za aktivního člena byl považován ten, kdo se pravidelně účastnil schůzí. Došlo k ustanovení valné hromady, která se zabývala řešením spolkových věcí. Tvořena byla alespoň 20 členy, z toho na schválení bylo nutné, aby hlasovaly nejméně dvě třetiny jejích členů. Zároveň schvalovala zprávy, které se posílaly na c. k. ministerstva do Vídně. Poslední bod stanov se týkal počtu členů Kroužku. V případě, že by jich zůstalo pouze deset, bude Kroužek rozpuštěn. K ukončení jejich činnosti může dojít i za jiných okolností a to tehdy, shodnuli se na tom valná hromada. Finance by v případě rozpuštění přešly do rukou jiného spolku, který měl podobný záměr svého působení nebo místním muzeím. Většina financí, které Kroužek měl, byly tvořeny vybíráním členských příspěvků a z darů, které jim lidé či různé instituce věnovaly.⁵⁵

Kroužek přátel starožitností byl volným sdružením. Právě z toho důvodu nebyl oficiálně ustanovený žádný funkcionář. Přesto bylo pár členů ustanoveno do řídicích funkcí. KPS spadal do skupiny stolních společností. Předsedal mu Treybal, pokladníkem byl zvolen pan Kraus, ale za oficiálního představitele je považován Ladislav Lábek. Dále v Kroužku pracoval pan Friedl, který měl na starosti vyřizování potřebných dokumentů. Lábek měl z počátku také na starosti archiv, ale později ho předal panu Friedlovi. Mezi dalšími lze jmenovat prof. Konůpka, který se zabýval uměleckou a výtvarnou stránkou pohlednicové Edice. Členem byl i prof. Wirth, který ale musel Kroužek opustit z pracovních důvodů, jelikož byl přeložen do Písku. Během prvních let své existence činil počet jeho členů 15.⁵⁶

Pokud jde o finanční stránku, tak ta trápila Kroužek asi nejvíce. Pravidelně sice žádali o již zmíněné státní subvence, které jim byly přidělovány, nějak výrazně to ale jejich situaci nezlepšovalo. Kroužek se snažil s financemi nakládat pečlivě a s rozmyslem. Většinou zůstával v kladných číslech, přesto se nejednalo o závratné částky, které na účtu zůstávaly. Přestože měli snahu získávat finanční prostředky pořádáním různých výstav nebo prodejem vlastních tiskovin, konečné zisky nebyly příliš závratné. Důvodem bylo, že náklady na uspořádání podobných akcí byly vysoké a po jejich odečtení z vydělané částky vlastně nezbylo téměř nic. Jméno Kroužku se tak pohybovalo jen něco přes 100 tehdejších korun. Z toho se jen těžko daly pořádat akce na záchranu

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ [Jednatelská zpráva KPS pro Plzeň a okolí za správní rok druhý / 1910–1911], Plzeň 30. 10. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 192: Jednatelské zprávy.

kulturního dědictví. Není se tak čemu divit, že v každém dopise, který byl adresován buď úředníkům, nebo veřejnosti, žádali o finanční příspěví.⁵⁷

2.4 Fotografický archiv Kroužku

Zcela zásadním se pro členy Kroužku stalo pořizování fotografií. Staly se nenahraditelným materiálem pro zdokumentování starých památek, které byly již dávno zbourané nebo nástrojem pro záchranu těch, které takový osud ještě nepotkal. S množstvím fotografií bylo rozhodnuto o vytvoření vlastního fotografického archivu, který se skládal z pozitivů a negativů. Archiv byl celkem bohatý. Vznikl v roce 1909 a už roku 1913 se v něm nacházelo 812 fotografií, z toho 204 městských památek a 608 venkovských. Fotografie se týkaly nejen architektur kostelů a domů, ale i jejich interiérů, umělecko-průmyslových předmětů, které měly historickou a uměleckou hodnotu.⁵⁸ Pořízené fotografie sloužily i ke komerčním účelům. Některé z nich se použily na pohlednice, které byly následně prodávány s cílem propagace své záchranářské činnosti. Staly se tak snadným přivýdělkem. Fotografie byly zároveň vnímány jako boj proti nevkusu, který se s novými budovami začal městem šířit. Obrázková Edice vznikla i z důvodu, aby byl jejich fotografický archiv více přístupný pro veřejnost. Hlavní myšlenkou všeho bylo, aby si lidé mohli tento výtisk vzít domů, kde si ho v klidu projdou.⁵⁹

Správce fotografického archivu byl ustanoven Václav Drnec. Z počátku byl archiv tvořen kupovanými negativy, část materiálu získali jako dar od příznivců nebo členů Kroužku. Následně bylo přikročeno k pořizování vlastních fotografií během různých výletů a procházek, které pořádali. Později byly dokumentovány pouze budovy, které měly být zbourány. Fotografie byly pečlivě uloženy v obálkách a došlo k pořízení jejich kopií pro případ, že by se s originály něco stalo. S kopiemi se tak mohlo nadále pracovat. Některé ze snímků byly pořízeny dokonce poprvé. Do této doby se nepodařilo najít jiné dochované materiály než ty, které pořídil Kroužek.⁶⁰ Fotografie byly vydávány v rámci obrazové Edice.⁶¹ Sbíráni fotografií nesloužilo pouze k uchování vzpomínek pro

⁵⁷ [Zpráva pokladní], Plzeň 1911–1915, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 192: Jednatelské zprávy.

⁵⁸ DRNEC, 1913, s. 5.

⁵⁹ LÁBEK, Ladislav, *Publikace „Kroužku“*. In: *Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí* 1, 1913, 1, s. 6–8.

⁶⁰ Tamtéž, s. 5–6.

⁶¹ LÁBEK, *Publikace „Kroužku“*, s. 6–7.

další generace a k vydávání pohlednic. Sbírká se měla stát součástí Soupisu města Plzně, který měl vyjít ve dvou spisech. Fotografie tak měly být zásadním materiálem soupisu.⁶²

O pomoc při sbírání obrazového materiálu žádal Kroužek i veřejnost, především soukromé sběratele. V různých pozůstatostech se totiž leckdy nacházely opravdu zajímavé poklady. Většinu fotografií, které byly Kroužku darovány, lze považovat za opravdu cenné kousky, které dosud ani nebyly zveřejněné. Za jejich získání tak byli ochotni zaplatit téměř cokoli. Ne, vždy byl ale čas na pořizování vlastního materiálu, jelikož členové byli často zaneprázdněni různými administrativními kroky. Postupem času se jednalo o tak rozsáhlý materiál, že byl jediný svého druhu v Plzni. Nikomu jinému se nepodařilo do té doby nasbírat tak obsáhlý soubor fotografií. I to svědčí o jejich zájmu v oblasti kultury, historie a zřejmě i v jejich přístupu k veřejnosti, která se jim rozhodla ve sbírání materiálu pomoci.⁶³ O pomoc s fotografiemi nežádal pouze Kroužek. Ze strany různých úřadů přicházely KPS nabídky na spolupráci. Ta se měla týkat právě pořizování fotografií starých budova pro úřední potřeby. Kroužek byl osloven stavebním úřadem, historickým a umělecko-průmyslovým muzeem. Některé z fotografií pak chtěli pro své účely využít i soukromníci. Z dnešního pohledu bylo jejich shánění a především šíření fotografií poněkud složitější. Jistě by dnes členové Kroužku při své práci ocenili možnosti internetu a především sociálních sítí. Možná, že kdyby měli tehdy takové možnosti, byla by jejich práce efektivnější. Daleko rychle by mohli šířit nejen fotografie, ale i informace o konkrétních památkách a především svých krocích.⁶⁴

2.5 Výstavy pořádané Kroužkem

V roce 1910 byla za asistence Kroužku uspořádána výstava s názvem Stará Plzeň. Výstava se konala od 10. do 31. prosince v budově starého hejtmanství na Velkém náměstí.⁶⁵ Uspořádání výstavy mělo jeden hlavní cíl, poukázat na mizení starých památek, kterých bývalo v Plzni mnoho. Kroužek informoval o konání výstavy širokou veřejnost v novinách Plzeňské listy.⁶⁶

⁶² [Kroužek přátel starožitností, dopis c. k. okresnímu hejtmanství v Plzni], Plzeň 10. 11. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 186: Státní subvence – výkaz činnosti.

⁶³ DRNEC, Václav, *Fotografický archiv Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 2, s. 5.

⁶⁴ [Jednatelská zpráva, Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí za správní rok druhý / 1910–1911], Plzeň 30. 10. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton484, č. inv. 192: Jednatelské zprávy.

⁶⁵ Dnešní náměstí republiky

⁶⁶ KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Výstava Staré Plzně!*. In: Plzeňské listy 46, 1910, 276, s. 9.

Jednalo se o snahu ukázat veřejnosti práci za první rok existence Kroužku přátel starožitností. Chtěli se pochlubit, že i s minimem financí se dají dokázat velké věci. Výstava měla posloužit k prezentaci jejich práce a přilákat i možné zájemce o finanční podpoření Kroužku.⁶⁷ Rozdělena byla do čtyř částí, přičemž první ukazovala návštěvníkům staré malby, rytiny a kresby. Ve druhé si návštěvníci mohli prohlédnout nové kresby a malby. Třetí část byla zaměřena na archiv Kroužku, který tvořily fotografie starých památek a poslední čtvrtá se týkala literatury ohledně ochrany památek a plzeňské historie.⁶⁸

Shromáždit se povedlo více jak 100 fotografií a přes 50 starých rytin a maleb. Co se týkalo maleb, taky ty pocházely od nových malířů, kteří působili na Plzeňsku. K vidění byly i plánky staré Plzně, a to od 15. do 19. století. Všechny uveřejněné materiály byly vystaveny v originále. Návštěvníci mohli na výstavu zamířit každý den v čase mezi 8.–12. hodinou dopolední a odpoledne mezi 14.–18. hodinou. Kroužek žádal, aby návštěvu výstavy zvážily i školy a přivedly tak své studenty. Považovali za nutné, aby i takto mladí obyvatelé Plzně věděli stále více o historii města a jeho problémech, a mohli se tak i oni jednou na zachování památek podílet. Speciálně pro studenty stála vstupenka pouze 10 haléřů, pro dospělé 20 haléřů. Sleva byla poskytnuta tomu, kdo odebral 10 a více vstupenek, jelikož v tomto případě byla každá jedenáctá zdarma.⁶⁹ Na výstavu zavítalo 1 572 lidí. Jistě byly v Plzni počtem návštěvníků úspěšnější výstavy, ale nelze ji ani hodnotit jako neúspěšnou. Uspořádání výstavy lze jistě označit za velice přínosné. Bezpochyby se zvýšila informovanost nejen občanů města Plzně, ale i turistů, kteří na výstavu zavítali. Dnes bychom asi nemohli o výstavě hovořit jako o úspěšné, ale na tehdejší poměry jistě mezi nejhorší nepatřila.⁷⁰

Po uspořádání výstavy Stará Plzeň se zrodil nápad na další, tentokrát ale déle trvající projekt. Jednalo se o umístění Stálé výstavy staroplzeňských památek. K tomuto nápadu je vedla myšlenka, že shromážděný materiál, který Kroužek má k dispozici, je škoda nechat ukrytý před veřejností. Zároveň uspořádat výstavu, která bude k vidění jen pár dní, je velká škoda. Shromážděný materiál se týkal i měšťanského života. Výstavy

⁶⁷ KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Výstava Staré Plzně*. In: Plzeňské listy 46, 1910, 281, s. 4.

⁶⁸ KPS. In: Plzeňské listy, 46, 1910, 281, s. 4.

⁶⁹ [Čtenému ředitelství], Plzeň 14. 12. 1910, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 168: Výstava staré Plzně – přípisy.

⁷⁰ [Kroužek přátel starožitností, dopis c. k. okresnímu hejtmanství v Plzni], Plzeň 10. 11. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 186: Státní subvence – výkaz činnosti.

totiž vždy přilákaly i lidi, kteří se chtěli podílet poskytnutím vlastních fotografií, které byli ochotni zapůjčit. Výstava měla být umístěna ve velkém sále na radnici. Všechny ostatní náklady spojené s její instalací by opět převzal Kroužek. Zamýšleno bylo, že by se konala spolu s výstavou, kterou chtěla uspořádat Společnost pro národopis a ochranu památek, jelikož by dohromady vytvořily krásný obraz plzeňského kraje. V žádosti, kterou Kroužek zaslal, padl i návrh na vybudování národopisného muzea, které by Plzeň tolik potřebovala.⁷¹ Nedá se jednoznačně říci, jestli byla odpověď na žádost kladná nebo záporná. Proti uspořádání takovéto výstavy v zásadě nikdo nic neměl, ale prostory velkého sálu na radnici byly prý prostorově nevyhovující, protože by nedokázaly poskytnout dostatečný prostor pro historicko-kulturně-etnografický přechod. Doporučili jim, aby se obrátili na obecní správu, která jim dostatečně vhodný prostor najde.⁷² Po kontaktování správy jim bylo odpověděno podobně. Návrh na uspořádání stálé výstavy, která by zahrnovala takový rozsah, by určitě stálo za realizování. Problém nastal ovšem jinde. Správa neměla dostatek volného prostoru, který by mohla na dobu neurčitou postrádat, a neměla ani dostatek personálu, který by mohla pro účely výstavy poskytnout. Také jim sdělili, aby nadále pokračovali ve své vlastní iniciativě, a pořádali menší a krátkodobé výstavy. Je tak velikou škodou, že se tento projekt nepodařilo realizovat, protože by si jistě našel své zájemce. Prospěchu z výstavy by mohla využít i samotná Plzeň, jelikož by na zhlédnutí výstavy mohlo zavítat i mnoho turistů z jiných měst, dost možná i ze zahraničí. Představitelé města ji zase mohli využít k pozvání důležitých osob, kterým prostřednictvím tohoto projektu mohli dokázat, jaká je realita historický památek a měšťanského života. Mohli tak poukázat na nedostatek finančních prostředků, které Kroužek trápily a znesnadňovaly jim jejich úsilí.⁷³

Členové Kroužku se ale nevzdávali a přišli s dalším návrhem na uspořádání výstavy. Tentokrát se mělo jednat o výstavu Starých portrétů z Plzeňska. Cílem projektu bylo přilákat lidi na prohlídku obrazů staré Plzně, tedy v období 17. a 18. století. Většina materiálů byla v držení muzeí, od kterých Kroužek žádal jejich zapůjčení. Akce se měla konat ve výstavním sále Obchodní akademie. Zamýšlený termín konání byl plánovaný

⁷¹ [Slavné městské radě královskému městu Plzně], Plzeň 1911, Archiv města Plzně, Kroužek přítel starozitností v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 191: Návrh na zřízení stálé výstavy staroplzeňských památek v radnici.

⁷² [Vysoce vážení pánové, žádost o poskytnutí prostor], Plzeň 4. 1. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 191: Návrh na zřízení stálé výstavy staroplzeňských památek v radnici.

⁷³ [Název neuveden, žádost o poskytnutí prostor], Plzeň 11. 1. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 191: Návrh na zřízení stálé výstavy staroplzeňských památek v radnici.

od 1. do 19. dubna 1914.⁷⁴ Na výstavě se však neměly nacházet pouze díla z muzeí, ale o pomoc byla požádána opět široká veřejnost. V domácnostech se totiž leckdy nacházely opravdu krásné vzpomínky. U každého portrétu měla být vyzdvížena jeho historická hodnota. Součástí výstavy se měly také stát i jiné rodinné či osobní památky související s dobou. Aby ale projekt mohl být realizován, žádali členové Kroužku o spolupráci s veřejností. Prosba o pomoc spočívala v zapůjčení potřebného materiálu na výstavu. Tento projekt však skončil opět pouze jen u prosby. Otázkou zůstává, co vedlo k nezdárnému konci v tomto případě. Jestli znovu neochota k propůjčení prostor, nebo nezájem veřejnosti k poskytnutí potřebného materiálu.⁷⁵

2.6 Společnost pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí

Kroužek přátel starožitností nepůsobil samostatně. Spolupráci navázal se Společností pro národopis a ochranu památek v Plzni a okolí. Společnost vznikla v roce 1911 a její činnost spočívala v rozšířené spolupráci s Kroužkem. Práce obou těchto organizací byla omezena na město Plzeň a jeho okolí. Pokud bylo nutné řešit ochranu památek mimo Plzeň, byl určen místní dopisující, tedy zástupce Společnosti, který měl tuto agendu na starosti.⁷⁶

Úkolem Společnosti bylo starat se o zachování památek, ať už se jednalo o historicky nebo umělecky cenné. Důraz byl kladen i na estetický vzhled, tedy aby v případě rekonstrukce, byl vzhled co nejvíce podobný tomu původnímu. Jak již ale odkazuje název Společnosti, zaměřovala se i na otázku národopisnou. Její působnost se obracela i na záchranu vzhledu krajiny a přírodních památek. Stejně jako Kroužek vedla soukromou sbírku, pořádala vycházky po Plzni a jejím okolí a vydávala publikace. Také se podílela na prozkoumávání a spoluzakládání muzeí. Spolupodílela se na založení Národopisného muzea Plzeňska. Vedení muzea pak spadalo do kompetencí Spolku. Muzeum bylo založené z důvodu uchování národopisných sbírek města Plzně, ale i jeho okolí. Nápomocná byla v rozšiřování sbírek i veřejnost. K rozšiřování povědomí o Národopisném muzeu a jeho sbírkách byly vydávány publikace.⁷⁷ I Národopisné muzeum pořádalo výstavy, zaměřené ovšem na etnologii. Na pořádání podobných akcí žádala Společnost o poskytnutí státní subvence u vysokého c. k. ministerstva veřejných prací.

⁷⁴ [Slavné radě královského města Plzně], Plzeň 30. 12. 1913, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 187: Návrh k výstavě rodinných portrétů.

⁷⁵ KPS., *Výstava starých portrétů z Plzeňska*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností 1, 1913, 2, s. 31–32.

⁷⁶ [Stanovy], Plzeň 24. 9. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 188: Návrh spolkových stanov KPS.

⁷⁷ Tamtéž.

Po vyřízení potřebných dokumentů, bylo většinou vyhověno kladně a finanční částka, tak byla přidělena.⁷⁸ Nejvýznamnější akcí, kterou Společnost uspořádala, byla Národopisná výstava, kterou uspořádali v roce 1912. Hlavními iniciátory projektu se stali Ladislav Lábek a Fridolín Macháček. Jak sami její organizátoři podotkli, mělo se jednat spíše o výstavu „lidopisnou“, protože národopisná by musela mít daleko větší rozsah. Tato výstava byla zaměřena na hodnocení vkusu a nevkusy. Přesněji se zabývala hodnocením toho, jaká si tehdy lidé stavěli obydlí nebo jak se oblékali. Byl tedy hodnocen celkový tehdejší životní styl. Porovnávaly se především městská a venkovská obydlí. Je naprosto logické, že se zaměřili při výstavě především na stránku obydlí. Jak odkazuje samotný název Společnosti, jejich práce byla zaměřena na národopis a ochranu památek. Inspirací se jim stala národopisná výstava z roku 1895. S akcí pomohl rovněž Kroužek, který zapůjčil fotografie.⁷⁹

Členem Společnosti se mohl stát každý, koho přijal výbor. Mezi povinnosti člena patřilo podporovat všemi možnými prostředky činnost Společnosti a především platit členské poplatky. Za neplacení poplatků mohl být člověk vyloučen. Byli zvoleni revizoři, kteří měli alespoň jednou ročně provést kontrolu nashromážděného materiálu a řádně jej zaevidovat. Bylo možné přizvat odborníky, kteří rozhodovali o důležitosti jednotlivých sporných bodů, které se týkaly záchrany památek. Také se objevila možnost vytvořit ve Společnosti jednotlivé odbory, např. národopisný, sběratelský nebo památkový, v jejichž čele měl být zvolený zástupce. Ve stanovách měli jasně uvedená pravidla, mezi něž patřilo i rozhodnutí o ukončení aktivity Společnosti v případě malého množství členů. Pokud by Společnost zanikla, bylo ustanoveno, že městu připadne veškerý její majetek.⁸⁰

Činnost Kroužku a Společnosti se v podstatě shodovala. Obě organizace měly společný cíl, kterým bylo zachraňovat památky v Plzni a jejím okolí. Často tak spolupracovali na společných projektech. Mnoho členů KPS bylo zároveň členy i Společnosti. Spolupráce obou organizací se zdála být dobrým krokem. Někdo by se sice mohl ptát po důvodech vzniku další společnosti, která měla v podstatě stejný význam, činnost Kroužku byla ale přeci jen více zaměřená na záchranu budov. Společnost se zase

⁷⁸ [Název neuveden, činnost Společnosti], Plzeň 1. 2. 1912, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 190, č. inv. 484: Počátky založení Společnosti pro národopis a ochranu památek.

⁷⁹ LÁBEK, Ladislav, MACHÁČEK, Fridolín, *Národopisná výstava Plzeňska*, Plzeň 1912, s. 3–9.

⁸⁰ [Stanovy], Plzeň 24. 9. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 188: Návrh spolkových stanov KPS.

více zaměřila na kulturní a národopisné záležitosti. Za kulturní věci se v tomto případě dají považovat nehmotné památky. Nelze ale říci, že by organizace navzájem nezasahovaly do působení té druhé. S jistotou lze jejich spolupráci označit za úspěšnou.⁸¹

2.7 Kroužek po roce 1918

První světová válka zpretrhala aktivity všech spolků a nejen těch plzeňských. Většina jejich členů musela v roce 1914 narukovat na frontu, někteří se přidali i k cizineckým legiím. Jiní zase ve válce ztratili svůj život. Po konci války se některé spolky pokusily svoji činnost znovu obnovit, jiné zanikly na věčné časy.⁸²

Mezi ty, které nezanikly, patřil i Kroužek přátel starožitností. Jeho cíl práce se nijak nezměnil a nadále pokračoval ve své práci, tedy v záchraně starých budov a památek. Jednou z jeho nových důležitých zaměření bylo sledovat budování různých pomníků československým legionářům, především na venkově. Snažili se upozornit na to, že se stavějí na nevhodně zvolených místech, třeba i vedle již dříve postavených památníků. Jednalo se o stély, na kterých byly umístěny malované portréty padlých hrdinů s krátkým textem o jejich osobě. Z pohledu estetického však pomníky nevypadaly zrovna ideálně. Už tak podle nich venkov utrpěl značnou ztrátu ničením historických památek ještě před vypuknutím války. Budováním neestetických pomníků tak venkov utrpěl ještě více. Žádali tak Ministerstvo školství a národní osvěty o pečlivou kontrolu stavby pomníků. Případně, aby úřad zasáhl a památník vybudovat nedovolil. Neznamená to ale, že by byl Kroužek proti uctění památek padlých legionářů. Snažili se jen upozornit na to, že se vše dá budovat esteticky a s respektem k minulosti.⁸³ Ministerstvo rozhodlo připravit soupis zamýšlených pomníků. Ministerstvo školství a národní osvěty se rozhodlo vyhlásit veřejnou soutěž, kam by se přihlásili všichni zájemci se svými návrhy. Následně by byl v soutěži vybrán ten nejhezčí z návrhů, který by se realizoval. Na vše by tak dohlíželi odborníci a zabránilo by se tak nevhodnému umístění pomníků a byla by i zajištěna estetická stránka.⁸⁴

Kroužek přátel starožitností se také zajímal o navrácení památek, které podle nich byly „ukradeny“ Vídni. Písemnou cestou kontaktovali příslušné úřady, tedy především

⁸¹ Tamtéž.

⁸² JANEČKOVÁ, s. 308.

⁸³ [Název neuveden, dopis Ministerstva školství a národní osvěty v Praze], Praha 1919, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 178: Pomníky padlým legionářům.

⁸⁴ [Název neuveden, dopis Ministerstva školství a národní osvěty Kroužku přátel starožitností], Praha 9. 10. 1919, AmP, KPS v Plni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 178: Pomníky padlým legionářům.

Ministerstvo sociální péče republiky Československé a Ministerstvo školství a národní osvěty, které se problematikou odvezených památek do Vídně zabývaly.⁸⁵ Nejednalo se však o snadnou cestu. Věc měla posoudit reparační komise, která neshledala v jednání Vídně žádné pochybení a nenutila ji tak, aby památky vrátila zpět do Čech. Kroužek s tímto rozhodnutím komise nesouhlasil a své stanovisko jim také důrazně sdělil v písemné odpovědi.⁸⁶ Otázkou navrácení odcizených památek z Vídně zpět do Československa se zabývala i Saint-germainská mírová smlouva. Reparační komise, která měla celou věc na starosti, však pro Československo nepřišla s příznivou odpovědí. O navrácení památek žádaly i ostatní země. Všem byla žádost zamítnuta. Rozhodnutí o nenavrácení památek zpět každá země potvrdila podpisem mírové smlouvy.⁸⁷ Kroužku se ale rozhodnutí reparační komise nelíbilo a rozhodl se připojit k oficiálnímu protestu. Prostřednictvím dopisu žádali veřejnost, aby se k nim připojila, protože každému správnému vlastenci nemůže být přeci jedno, že památky, které náleží jeho národu, jsou vystaveny někde v cizině. Podle nich bylo obrovskou škodou, aby lidé, kteří by chtěli vidět cennosti, které patřily jejich zemi, se na ně museli jet podívat do Vídně. Nepřestávali tak usilovat o jejich navrácení zpět do československých muzeí a obrazáren.⁸⁸

Po válce Kroužek nadále pokračoval ve své publikační činnosti, která se zaměřovala na vydávání časopisu Plzeňsko. Jednalo se o nejpřednější regionální časopis, který byl v Čechách po válce vydáván. Stejně jako tomu bylo před válkou, bez finančních podpor v podobě státních subvencí, by publikační činnost KPS nemohla být realizována.⁸⁹ Kroužek přátel starožitností byl v roce 1928 reorganizován a jeho činnost přešla pod Společnost pro národopis a ochranu památek. Ta se snažila nadále pokračovat v činnosti KPS. Otázkou bylo co udělat s bohatým archivem, který Kroužek vlastnil. Všechn tento cenný materiál věnovali členové KPS národopisnému muzeu v Plzni. Společnost také přebrala publikační činnost a nadále pokračovala ve vydávání časopisu Plzeňsko. Zápisy ze schůzí, korespondenci a veškerou písemnou dokumentaci

⁸⁵ [Název neuveden, dopis Ministerstva sociální péče republiky Československé adresovaný KPS], Praha 22. 1. 1923, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 175: Vrácení našich památek z Vídně.

⁸⁶ [Název neuveden, dopis Československé národní demokracie v Plzni adresovaný KPS], Plzeň 27. 1. 1923, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 175: Vrácení našich památek z Vídně.

⁸⁷ [Umělecké památky – rozhodnutí reparační komise], Praha 24. 2. 1923, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 175: Vrácení našich památek z Vídně.

⁸⁸ [Název neuveden, návrh na vrácení památek z Vídně], Plzeň 12. 1. 1923, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 175: Vrácení našich památek z Vídně.

⁸⁹ [Dopis ministerstvu školství a národní osvěty v Praze], Plzeň 12. 12. 1920, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 184: Subvence ministerstva školství.

s tehdejšími úřady, věnoval Ladislav Lábek městskému archivu v Plzni. Z historického i kulturního hlediska je velice dobře, že se členové Kroužku rozhodli po konci první světové války obnovit činnost KPS. Jak je uvedeno v následující kapitole o památkách, jejich práce se jim dařila i nadále. Byla by jistě škoda, kdyby v této činnosti nepokračovali, i když po konci války získala jejich práce i trochu jiný rozměr. Nezaměřovali se pouze na záchranu památek, ale i na zabránění vybudování něčeho, na jehož původním místě nebylo nic vybudováno.⁹⁰

⁹⁰ BĚLOHLÁVEK, s. 1.

3 Památky

Objektů, které vzbudily pozornost KPS, bylo velké množství. Nelze se věnovat všem, proto byly vybrány pouze některé z nich ať už více či méně významné. Jak bylo již zmíněno, členům Kroužku vadilo, jak rychle se mění historický vzhled města, a proto se rozhodli tomu zabránit, jak jen to půjde. Z historického hlediska sice domy měly určitou hodnotu, ta byla ale vždy převážena jinými důvody většinou praktickými. Zcela zásadní se staly finance, které měly rozhodující vliv. Dalším z faktorů, který byl rozhodující, se stal stav domu. Většinou se jednalo o katastrofální stav, jelikož se o budovy celé roky nikdo nestaral. Z odborného hlediska bylo totiž lepší domy nechat zbourat, aby dále neohrožovaly bezpečnost lidí a postavit na jejich místě nové a modernější.⁹¹

Záchrana starých domů byla velice finančně náročná a není se čemu divit, že bez pomoci ostatních, by se Kroužku nepovedlo spoustu projektů realizovat. Jak bylo již uvedeno v předešlé kapitole, KPS získal několik státních subvencí. Finance plynuly i z prodeje jejich obrázkových pohlednic a publikační činnosti. Zkrátka sháněli peníze, kde se dalo.⁹²

3.1 Gerlachovský dům

Jedním z objektů zájmů Kroužku přátel starožitností byl Gerlachův dům, který se rozhodli zachránit. Šlo o kulturní památku, která v Plzni stála již po několik staletí. Postavena byla přibližně v 13. století. V případě, že by se dům podařilo zachránit, měl již Kroužek plán na jeho využití. KPS se rozhodl využít ho jako Národopisné muzeum Plzeňska.⁹³ Muzeum zde bylo po dlouhém jednání dokonce zřízeno. Slavnostně se otevřelo 28. září 1915, kdy přijel na dovolenou do Plzně z fronty Ladislav Lábek. Ten se nejvíce podílel na jeho založení.⁹⁴ Vzhledem k tomu, kolik století Gerlachův dům v Mansfeldově ulici (dnes Dřevěné ulici) již stál, promítlo se do něj mnoho architektonických stylů – gotický, renesanční nebo barokní. Je důležité si uvědomit, že v Praze proti demolici takových domů bojovali úspěšně a že docházelo k jejich zachování

⁹¹ [Záchrana Gerlachova domu], Plzeň datum neuveden, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 83: Gerlachův dům.

⁹² [Kroužek přátel starožitností, dopis c. k. okresnímu hejtmanství v Plzni], Plzeň 10. 11. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 483, č. inv. 186: Státní subvence – výkaz činnosti.

⁹³ [Boj o zachování Gerlachova domu], Plzeň datum neuveden, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 83: Gerlachův dům.

⁹⁴ MAZNÝ, Petr a kol., *Plzeň krok za krokem I. Historické jádro*, Plzeň 2015, s. 124.

a následné rekonstrukci. Plzeň se nebála poslat k zemi budovu, která se zde nacházela již po několik staletí.⁹⁵

Dlouho také probíhal spor o to, kdo může za špatný stav domu. Dědicové sice existovali a v domě dokonce bydleli, ale podle všeho oni za katastrofální stav domu nemohli. Na vině byl podle nich stavební úřad města Plzně, který nařídil, že Gerlachův dům musí být vystěhován kvůli jeho špatnému stavu. Navíc se měly domy v ulici připojovat ke kanalizaci, do čehož se majitelům příliš nechtělo, protože to znamenalo finanční výdaje, které se jim nechtěly vynakládat. Když byli majitelé nuceně vystěhováni, přestali tak mít zájem se o dům nadále starat a investovat do něj finance.⁹⁶ Tím, že se o Gerlachův dům postupem času přestali všichni starat, jeho osud začal směřovat jen k jediné cestě, a tou byla jeho demolice. Kroužek přátel starožitností se snažil poukazovat na skutečnost, že se v Plzni nenajde mnoho obyvatel, kterým by tento dům nechyběl. Otázkou však zůstává, kolik obyvatel města ve skutečnosti záchrana Gerlachova domu zajímala a zda stáli o to se na jeho záchraně podílet. Téměř s jistotou lze ale říci, že finanční prostředky, které by město muselo na záchranu domu vynaložit, by si jistě dokázali obyvatelé Plzně představit investované někde jinde. Podle KPS ale v Plzni neexistoval nikdo, kdo by vynaložených prostředků na záchranu domu litoval. Nelze ale ani říci, že by osud domu byl každému úplně lhostejný. Zajisté se našli i lidé, kteří je v této činnosti podporovali, otázkou ale je, do jaké míry pro ně byla záchrana domu prioritní.⁹⁷

Gerlachův dům vzbudil pozornost Kroužku už v roce 1910. Snaha o jeho záchranu trvala několik let. Až po třech letech se povedlo dosáhnout nějakého výrazného pokroku. Vzhledem k vyvinuté usilovné snaze Kroužku se městská rada usnesla, že Gerlachův dům bude zachován. Rada na nátlak Kroužku dům odkoupila od jeho majitelů. Začaly se připravovat potřebné kroky k jeho rekonstrukci. Vzhledem k tomu, že se městská rada rozhodla pro koupi, lze tak hovořit o nové etapě jeho existence. Oprava však nezapočala ihned. Nejdříve se musely vypracovat plány jak postupovat, jelikož dům byl tvořen několika stavebními slohy. Bylo nutné zrestaurovat jeho jednotlivé části.⁹⁸ Gerlachův

⁹⁵ [Záchrana Gerlachova domu], Plzeň datum neuveden, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 83: Gerlachův dům.

⁹⁶ [Velectěná společnost, zpráva o vystěhování Gerlachova domu], Plzeň datum neuveden, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 83: Gerlachovský dům.

⁹⁷ [Slavné radě královského města Plzně!], Plzeň datum neuveden, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 83: Gerlachovský dům.

⁹⁸ [Vysokému c. k. ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni, zpráva o záchraně památek], Plzeň 15. 11. 1912, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 192: Jednatelské zprávy.

dům byl spojen se sousedními domy. Jelikož některým z jeho předchozích majitelů připadal zjevně malý, rozhodli se ho připojením k sousedním budovám rozšířit. Když bylo rozhodnuto o jeho záchraně, bylo nutné vyřešit oddělení těchto připojených budov.⁹⁹Výraznější pokrok v oblasti rekonstrukce lze sledovat až od roku 1914. Kroužek neustále dohlížel na postupy při rekonstrukci Gerlachova domu, protože se zde nacházelo mnoho historických objektů, které si zasloužily restauraci.¹⁰⁰

Vzhledem k pochopení důvodů, které vedly k jeho záchraně, je dobré si připomenout historický kontext. Důležité totiž je si uvědomit, jaká byla historie domu, který pochází zhruba ze 13. století. Mezi ně patřili i významní lidé, jako lékař císaře Zikmunda, varhaník Oswald Steiger, Jan Merlian, rodina Augustonova nebo Jan Gerlach, podle něhož je dům dodnes pojmenovaný. A podle pověsti prý v domě dokonce strašil bezhlavý rytíř.¹⁰¹ V 17. století dům částečně vyhořel, což na něm bylo poznat několik století, jelikož jeho rekonstrukce proběhla pouze částečně. Nejvíce se asi na původně gotickém domě podepsal Jan Merlian, který pocházel z Itálie. Ten se snažil dům co nejvíce modernizovat. Proboural některé místnosti a okna nahradil velkými, aby byl prostor více prosvětlen. Částečně tak odstranil gotické prvky, hlavně při vstupu do domu, kde místo nich umístil dva andílky, kteří se stali připomínkou toho, že zde právě Jan Merlian žil. Když se do domu nastěhoval stavitel Jakub Auguston, rozhodl se dům zvětšit připojením sousedící budovy. Auguston musel téměř celý dům zrekonstruovat po již zmíněném požáru, který dům postihl. Rodina Augustonova v domě bydlela téměř sto let. Následujícím majitelem se stal Jan Ullmann, který též patřil do rodu Augustonů. Ullmann se rozhodl na domě začít vydělávat, jelikož do města začalo přicházet mnoho nových obyvatel za prací. Horní patro proto nechal upravit pro bydlení své rodiny, zbytek domu rozdělil tak, aby jej mohl pronajímat. Přestože na nájemném vydělával celkem dost, do opravy domu neinvestoval téměř nic. V tomto období tak započal úpadek Gerlachova domu. Od roku 1839 byl majitelem muž, jehož jméno nese dům dodnes, totiž Jan Gerlach. Ale ani ten si s přílišnou rekonstrukcí domu nelámal hlavu. Když pak začaly staré chátrající domy ustupovat novějším a modernějším, byl osud Gerlachova domu téměř

⁹⁹ MACHÁČEK, Fridolín, *Gerlachovský dům v minulosti*. In: KOSTINEC, Antonín, LÁBEK, Ladislav a kol., *Gerlachovský dům v Plzni*, Plzeň 1917, s. 7.

¹⁰⁰ [Vysokému c. k. ministerstvu kultu a vyučování ve Vídni, zpráva za čtvrtý rok existence KPS], Plzeň 3. 1. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 484, č. inv. 192: Jednatelské zprávy.

¹⁰¹ MAZNÝ, s. 123.

zpečetěn. A právě v této době se začal o dům zajímat Kroužek přátel starožitností.¹⁰² Když se podíváme na bohatou historii této krásné památky, je smutné zjišťovat, jak neveselý osud ji měl potkat. Je zjevné, že majitel měl sice dost peněz, ale nikdy ne tolik, aby mu budoucí osud jeho domu ležel na srdci. Raději dal přednost zisku než rozvíjení historie tak staré a nádherné budovy, kterou Gerlachův dům jistě byl a vlastně je dodnes. Je obdivuhodné, že se našli lidé, kterým na domě záleželo a nebyli ani jeho majiteli. Z dnešního pohledu je možná k nepochopení, proč se někdo rozhodl zachraňovat starý polorozpadlý objekt, o který vlastně ani jeho majitelé nestáli. Ale z historického hlediska by byla přece škoda nechat památku, která na tomto místě stála již od středověku, zbourat a postavit jinou, která nebude mít žádnou minulost. Navíc by byla škoda ničit něco, na čem se podílelo tolik lidí. I to mělo svůj historicko-kulturní přínos.¹⁰³

3.2 Guldenerův dům

Guldenerův dům byl postaven někdy přibližně v 15. století. Rodina Guldenerova, podle které je dům pojmenovaný, se do Plzně přistěhovala na počátku 16. století. Protože šlo o zámožnou měšťanskou rodinu, mohla si dovolit koupit velký a krásný dům, který se nacházel na rohu náměstí a dnešní ulice Bedřicha Smetany. Ulice nese název známého skladatele zřejmě z toho důvodu, že Smetana rodinu Guldenerovu velmi často navštěvoval v jejich domě. Na přestavbě domu se podílel stavitel Jakub Auguston. Jednu dobu dokonce v Guldenerově domě sídlil vrchní úřad plzeňského kraje.¹⁰⁴

Kroužek přátel starožitností se začal o dům zajímat, když mělo dojít k jeho demolici, aby na stejném místě mohla být postavena nová budova. Mělo se jednat o čtyřpatrový obchodní dům. Jednalo by se tak o další kulturní ochuzení Plzně, protože takových domů už se ve městě moc nenacházelo. Podle KPS byl Guldenerův dům jednou z dominant plzeňského náměstí. Ulice, kde se nacházel, byla jedinou částí náměstí, která zatím vzdorovala pomalu se rozvíjející modernizaci. V této části stály pouze staré domy, žádné moderní činžovní budovy či velkoobchody moderního charakteru. Proto se snažili členové Kroužku přimět obyvatele Plzně, aby se přidali na jejich stranu, a spolu tak zabránili jeho zbourání. Co se týkalo samotné stavby, tak byla celkem neporušená, takže k demolici vlastně nějak zvlášť závažné důvody nebyly. Pouze ten jediný, modernizace.

¹⁰² LÁBEK, Ladislav, *Gerlachovský dům. Měšťanský dům středověku*. In: Příručka Národopisného muzea Plzeňska 1, 1933, s. 13–17.

¹⁰³ LÁBEK, Ladislav, WIRTH, Zdeněk, *Gerlachovský dům jako památka umělecká a kulturněhistorická*. In: KOSTINEC, Antonín, LÁBEK, Ladislav a kol., *Gerlachovský dům v Plzni*, Plzeň 1917, s. 19–20.

¹⁰⁴ MAZNÝ, s. 47–49.

Dům byl dokonce v takovém stavu, že po rekonstrukci by jeho prostory nešly označit za nevhodné pro obchodní nebo nájemní účely. Ba naopak by byly zcela ideální. K vynaložené práci KPS se připojil i klub Za starou Prahu. Společně písemnou cestou kontaktovali jak Ústřední komisi pro zachování památek ve Vídni, tak i radu města Plzně. V dopise zdůrazňovali, že o záchranu Guldenerova domu stojí mnoho Plzeňanů, ale otázkou opět zůstává, kolik obyvatel Plzně doopravdy o jeho záchranu stálo. Pravá čísla se sice už nedozvíme, ale jistě jich nebylo až tak velké množství, jaké důrazně uváděli Kroužek s klubem Za starou Prahu. S největší pravděpodobností se jednalo pouze o desítky obyvatel města. Není ale namístě zpochybňovat vyvinuté úsilí několika zájemců, kteří své nadšení chtěli přenést i na ostatní.¹⁰⁵

Na Guldenerově domě se nacházel svého druhu jediný portál v celé Plzni. Než započala jeho bourání, začal se o portál zajímat KPS. Ten začala usilovat alespoň o jeho záchranu, když dům byl odsouzený k demolici. Ještě před demolicí portál z domu zmizel. Po zjištění, že byl z domu odstraněn, došel KPS k závěru, že přešel do majetku města. To sice Kroužku příliš nevadil, co je ale tížilo, byl jeho budoucí osud. Po provedení menších úprav by totiž bylo možné, aby portál nadále zdobil město, čehož chtěli členové Kroužku využít. Jejich představa o budoucnosti portálu byla taková, že by jej městská rada mohla nechat umístit na uliční zeď františkánského klášteřa.¹⁰⁶ Prosbě Kroužku vyhověno nebylo. O portálu z Guldenerova domu bylo rozhodnuto jinak. Jeho novým místem se stalo německé gymnázium, které se také nacházelo ve Fodermayerově ulici.¹⁰⁷

Kroužek přátel starožitností vnímal oba dva domy, jak Guldenerův tak Gerlachův, jako chlouby plzeňského náměstí, kterých by byla věčná škoda. Obě dvě budovy patřily k posledním starým městským architekturám královského města Plzně. Jiné takového druhu se již v Plzni nenacházely. Je opravdovou škodou, že o původní domy nikdo nejevil zájem, dokonce ani jejich majitelé. Je důležité k celé věci podotknout, že i samotný KPS oslovil vlastníky těchto domů. Žádali je, aby domy nenechávali jen tak napospas svému osudu, ale aby se je sami pokusili zachránit. V dopise Ladislav Lábek dokonce odkazuje na německé město Frankfurt, kde zůstalo celé náměstí plné starých domů a moderním

¹⁰⁵ [Slavná městská rada královského hlavního města v Plzni, dopis městské radě o záchranu Guldenerova domu], Praha 26. 9. 1910, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 78: Zachování domu Guldenerova.

¹⁰⁶ [Slavné městské radě, dopis týkající se umístění portálu z Guldenerova domu], Plzeň 3. 3. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 78: Zachování Guldenerova domu.

¹⁰⁷ [Záchrana portálu z Guldenerova domu], Plzeň 20. 7. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 78: Zachování Guldenerova domu.

požadavkům to v žádném případě nepřekáželo. Ale ani tato výzva KPS k samotným majitelům neměla žádný ohlas.¹⁰⁸ Kroužek znepokojovaly plány města, které chtělo na místě zbouraného domu vybudovat nový. Ten se neměl svým vzhledem lišit od předchozího domu. Kroužek totiž postrádal smysl celého procesu. Necháпали, proč by měla být nějaká budova zbourána, když na jejím místě bude vybudovaná nová, ale přesto ve stejném architektonickém slohu. Navíc si členové KPS kladli ještě jednu otázku. Byl by někdo schopný ve 20. století nahradit barokní nebo renesanční architekturu? To přeci není možné. A tím vyvstala další otázka. Proč bourat staré domy, když na jejich místě mají být postaveny téměř identické budovy?¹⁰⁹

Kdysi velice vyhlášený dům, ve kterém dokonce přespal císař František II. takové štěstí, jako měl Gerlachovský dům, neměl. Musel ustoupit rozšiřující se modernizaci. Když se členové Kroužku sledovali spolu s ostatními přihlížejícími, jak dům nenávratně mizí, netajili se tím, že se nejednalo o hezký pohled. Z historického hlediska byla tato ztráta jistě nenahraditelnou. Nový dům, který byl vystavěn na místě Guldenerova, splňoval již moderní normy, které byly tehdy důležitější než historie. Budova, která zde byla postavena, se na náměstí nachází dodnes.¹¹⁰

3.3 Záchrana rotundy sv. Petra a Pavla na Hůrce

Dalším objektem zájmu Kroužku přátel starožitností se stala od roku 1910 záchrana staré rotundy sv. Petra a Pavla, která pravděpodobně pochází z roku 976, na tzv. Hůrce u Starého Plzece. Rotunda, která spadala do správy majetku hraběte Arnošta z Valdštejna.¹¹¹ Ten se ale rozhodl, že s místem, na kterém rotunda stojí, chce mít jiné plány, což znamenalo její demolici. Podle záznamů Kroužku si tam chtěl vypěstovat sad. To se opět nelíbilo Kroužku. Postup byl stejný jako vždy. KPS jako obvykle kontaktoval příslušné úřady, které měly daný problém prověřit. Tentokrát došlo ke kladnému vyřízení ve prospěch všech zúčastněných. Obec převzala do správy daný objekt od majitele, kterému na oplátku darovala pozemek, který byl obce. Majitel tak nebyl finančně poškozen. Spokojen byl i Kroužek, který dosáhl svého cíle. Plzenec se totiž zavázal objekt

¹⁰⁸ [Dopis týkající se Gerlachovského a Guldenerova domu], Plzeň 5. 10. 1910, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 78: Zachování Guldenerova domu.

¹⁰⁹ [K uměleckému ochuzení Plzně, snaha o záchranu Guldenerova domu], Plzeň 20. 7. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 78: Zachování Guldenerova domu.

¹¹⁰ [Nad troskami domu Guldenerova], Plzeň 6. 4. 1911, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 78: Zachování Guldenerova domu.

¹¹¹ František Arnošt hrabě z Valdštejna (Waldsteinu). Český šlechtic, který žil v 1705 (nebo 1706) až 1748.

staré rotundy sv. Petra a Pavla nejen zachovat, ale i zrekonstruovat a udělat z něj tak veřejně dostupný prostor pro všechny návštěvníky.¹¹²

Zachráněná rotunda románského stylu se nalézala na vrchu jménem Hůrka, který se tyčí nad Plzencem. Rotunda se nacházela ve velmi špatném stavu, jelikož nebyla opravována několik desítek let.¹¹³ Podle vyjádření Ústřední komise pro zachování historických památek ve Vídni nemělo dojít k nějaké značně rozsáhlé přestavbě nýbrž pouze k její rekonstrukci. Bylo jednoznačně rozhodnuto rotundu ponechat a zachovat co nejvíce z jejího původního stavu. Kroužek se pak postaral o zachování či znovuoobnovení menších detailů. U rotundy sv. Petra a Pavla lze tedy konstatovat, že se jednalo o jednu z nejlepších spoluprací Kroužku a všech potřebných úřadů k zachování kulturního objektu. Vše tak došlo k úspěšnému konci, který lze na jeho původním místě pozorovat dodnes, což se dá považovat za veliký úspěch, a tak si dnes můžeme prohlédnout krásnou rotundu i my.¹¹⁴

3.4 Šternberská kaple

Šternberská kaple je od počátku 16. století součástí chrámu sv. Bartoloměje, který se nachází v samém srdci plzeňského náměstí. Kaple se nalézala na pravé straně presbyteria,¹¹⁵ je umístěná na jižní straně. Do roku 1914, ale nesloužilo ke svým obvyklým čelům, ale využívalo se jako skladiště všeho možného. Chrám sv. Bartoloměje sice několikrát prošel opravou, ale na kapli se nikdy příliš nemyslelo. Proto se není čemu divit, že se postupem času dostala do stádia chátrání. S touto skutečností se odmítal Kroužek smířit a pustil se opět do práce, která započala přibližně v roce 1913. Z dostupných informací bylo zjištěno, že se několikrát pokoušeli i ostatní lidé v Plzni informovat příslušné úřady o špatném stavu kaple a žádali její obnovení. Nikdy však těmto podnětům vyhověno nebylo, a proto se kaple nacházela v tak žalostném stavu. Vždy, když se totiž žádalo o opravu celého komplexu, tedy chrámu, i kaple, byl schválen plán pouze na hlavní budovu. Kaple tak zůstávala opomíjená. Objevily se i takové názory,

¹¹² [Váženému Kroužku přátel starožitností, dopis městské rady Plzeňska a rozhodnutí o rotundě sv. Petra a Pavla na Hůrce], Plzeň 26. června 1910, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 126: Rotunda sv. Petra a Pavla na Hůrce.

¹¹³ [Vynikající historická památka plzeňská zachráněna], Plzeň datum neuveden, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 126: Rotunda sv. Petra a Pavla na Hůrce.

¹¹⁴ [Návrh opravy kaple sv. Petra a Pavla na Hůrce], Plzeň 27. 8. 1910, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 126: Rotunda sv. Petra a Pavla na Hůrce.

¹¹⁵ Kněžiště. Prostor vyhrazený pro kněží.

že by měla být zbourána, přitom se jedná o jedinečnou pozdně gotickou památku v Plzni.¹¹⁶

Podle všeho jednání o záchraně Šternberské kaple trvaly dlouhou dobu, na konci ale bylo částečně rozhodnuto kladně ve prospěch její záchrany. Opravovat se měl celý chrám a po dokončení jeho rekonstrukce měly zbylé finance posloužit na opravu kaple. Rozpočet, který byl schválen, se na tehdejší dobu pohyboval sice vysoko, ne ale tak, aby byla rekonstrukce kaple jistotou. Jeho výše se pohybovala okolo čtvrt milionu korun tehdejší měny. Na složení částky se podílely skoro všechny plzeňské kostely, bohužel na úkor vlastního rozpočtu, což je velice obdivuhodné, když se dobrovolně vzdaly peněz, které mohly samy v nejbližší době potřebovat. Pro získání většího finančního obnosu se rozhodl plzeňský kaplan Antonín Havelka uspořádat veřejnou sbírku. Vyzval obyvatele Plzně, aby se finančně podíleli na její rekonstrukci, zároveň apeloval i na rod Šternberků, podle kterých byla kaple pojmenována, aby taktéž přispěli. Rod Šternberků si kapli vybral za místo svého posledního odpočinku.¹¹⁷ O opravě kaple bylo rozhodnuto na základě usnesení Ústřední c. k. komise pro péči o památky ve Vídni z roku 1914. V dokumentu bylo také uvedeno, že kaple bude opravena v každém případě, nikoli pokud na její rekonstrukci zbydou finance. Díky tomuto usnesení můžeme i my dnes vidět kapli při pohledu na kostel sv. Bartoloměje. Tvrzení, že se s její záchranou nepočítalo a oprava měla být provedena pouze v případě, že na ni zbydou finance, označil úřad za lživou informaci.¹¹⁸

Šternberské kapli se Kroužek věnoval i ve 20. letech minulého století. Snažil se o zachování a opětovné umístění mramorového náhrobního kamene rodiny Kašpárků z Palatinu. Kroužek také žádal o postavení podstavce, na který by nechal umístit vzácnou cínovou rakev, kterou na své náklady zrestauroval.¹¹⁹

¹¹⁶ [Snaha o záchranu Šternberské kaple], Plzeň 21. 10. 1913, Archiv města Plzně, Kroužek přítel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 4: Oprava kaple Šternberské.

¹¹⁷ [Zachraňte a zveleďte nejkrásnější památku plzeňskou!], Plzeň 25. 9. 1913, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 4: Oprava kaple Šternberské.

¹¹⁸ [C. k. konzervátorskému úřadu pro království České v Praze, dopis o rozhodnutí provedení rekonstrukce Šternberské kaple], Plzeň 12. 1. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 4: Oprava kaple Šternberské.

¹¹⁹ [Městské radě v Plzni, dopis o provedení úprav ve Šternberské kapli], Plzeň 2. 4. 1924, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 4: Oprava kaple Šternberské.

3.5 Zасыпání Mlýnské strouhy

Mlýnská strouha, které se přezdívalo „plzeňské Benátky“, měla být na počátku 20. století zasypána. Jako důvod tohoto rozhodnutí bylo udáno, že kazí estetický vzhled města. Kroužek, který se o strouhu také zajímal, nevěřil tomu, že by takový návrh městská rada podpořila dostatkem hlasů. Městská rada měla už dokonce plán, co s místem po zasypání provede. Na stejném místě měla být vybudována nová ulice. Znovu se tak rozjel proces, který měl zabránit rozhodnutí, jež prosadila městská rada. Jako vždy se jednalo o běh na dlouhou trať s nejasným výsledkem. Kroužek se odmítal ztotožnit s návrhem na vybudování nové ulice, neboť by město mělo opět přijít o kulturně-historickou památku. Toto místo nebylo významné pouze díky Mlýnské strouze, ale především mostem, který vedl přes řeku. Jednalo se totiž o vůbec jediný most, který se na svém místě nacházel od doby plzeňského opevnění, a byl zdobený barokními pietami. Zde je nutné podotknout, že zbavit se tak nesmírně vzácné památky, by bylo nevyčísitelnou škodou. Mlýnská strouha se stala inspirací pro mnoho malířů, kteří jí zvěčnili na svých obrazech.¹²⁰

Důvod, proč má být strouha zasypána, byl ten, že voda v ní zapáchá, množí se zde nebezpečné bakterie a objevují se zde hlodavci. To se z pohledu městské rady stalo špatnou vizitkou města Plzně. Kroužek se snažil argumentovat, že voda ve strouze pouze nestojí, nýbrž proudí, což zabraňuje tomu, že by zapáchala. Dneska však nemůžeme posoudit, zda-li, byl či nebyl problém se zapácháním strouhy. Co ale z dnešního hlediska posoudit můžeme je, že ničení této památky by bylo velkou škodou. Opět je v materiálech Kroužku uváděno, jak by zasypání strouhy litovali tisíce obyvatel města. Není popíráno, že lidem se Mlýnská strouha líbila, ale není možné ani potvrdit skutečnost, že jich bylo velké množství pro vybudování nové ulice na stejném místě.¹²¹

Všichni dotázaní odborníci, kteří se měli k problému vyjádřit, se shodli na jedné odpovědi. Jediným řešením bylo zasypání Mlýnské strouhy a to i z hlediska hygienického hlediska.¹²² V tomto případě tedy Kroužek utrpěl porážku. Zachovat Mlýnskou strouhu se mu nepovedlo. Navzdory kontaktování všech příslušných úřadů, byla strouha

¹²⁰ [Snaha o zanechání Mlýnské strouhy, která měla být zasypána], Plzeň 10. 1912, Archiv města Plzně, Kroužek přítel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 79: Zasypání Mlýnské strouhy.

¹²¹ Tamtéž.

¹²² ČERNÝ, Antonín, *O úpravě řeky Radbuzy a Mže*. In: Plzeňský obzor 5, 1896, 104, s. 538.

zasypána. K jejímu zasypání došlo ale až po první světové válce, tedy mezi lety 1921–1923.¹²³

3.6 Péče o další památky

Spektrum pozornosti Kroužku přátel starožitností bylo bezesporu obrovské. Zajímalo je např. umístění reklam, které leckdy označili za nevhodné. Většinou se totiž reklama nacházela na nějaké z historických památek, což pro členy KPS bylo nepřijatelné. Někdy byly jejich snahy úspěšné, jindy úsilí nestačilo.¹²⁴

Snahy Kroužku byly zaměřeny i na oblast vzdělávání. Snažili se o zachování budovy, ve které sídlila obecní škola se svojí trojtřídkou. Škola se nacházela v Dýšíně (někdy též nazývaná Dejšíná). Zbourána měla být z důvodu výstavby nové školy. Okrašlovací spolek v Nové Huti si snahy Kroužku velice cenil. Pokud to bylo možné, snažil se ho i podporovat. Budova měla být ponechána nikoli už jako škola. O jejím budoucím záměru měly rozhodnout příslušné orgány.¹²⁵

Boží muka byla dalším místem, na které Kroužek upoutal svou pozornost. Jednalo se o Boží muka na rozcestí mezi Žďárem a Čížkovem nedaleko Blovic. Nacházela se ve špatném stavu, a proto Kroužek žádal okresní výbor v Blovicích o jejich opravu. Kroužek se o Boží muka začal zajímat v roce 1913. Jejich stáří sahá přibližně do roku 1662.¹²⁶ Podle průzkumu, který Kroužek provedl, nebyly až v tak závažném stavu, proto jejich oprava neměla být příliš drahá. Tento projekt KPS dovedl k úspěšnému konci a Boží muka můžeme vidět i my dnes.¹²⁷

Kroužek v roce 1913 také usiloval o opravu kostnice, která se nacházela u kostela sv. Jiří. Ta pocházela přibližně z roku 1730. Poté, co napsali oficiální žádost o opravu, jim bylo kladně odpověděno. Dokonce byli členové Kroužku pověřeni c. k. zemským

¹²³ [Velectěnému Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí, dopis o zasypání Mlýnské strouhy], Plzeň 22. 11. 1912, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 79: Zasypání Mlýnské strouhy.

¹²⁴ [Ctěnému Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí, dopis o umístování nevhodné reklamy], Plzeň 24. 4. 1914, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 67: Nevkusná reklama firmy Kirchman na Královském nábřeží.

¹²⁵ [Slavnému výboru Kroužku přátel starožitností v Plzni, dopis o zachování budovy školy v Dejšíně], Nová Huť 26. 10. 1910, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 97: Stará škola v Dejšíně.

¹²⁶ [Slavnému okresnímu výboru v Blovicích, snaha o záchranu Božích muk], Plzeň 13. 1. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 135: Boží muka při silnici ke Žďáru u Blovic.

¹²⁷ [Slavnému okresnímu výboru v Blovicích, snaha o záchranu Božích muk], Plzeň 31. 12. 1913, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 135: Boží muka při silnici ke Žďáru u Blovic.

konzervátorským úřadem, aby dohlíželi na opravu. Kostnice tak byla dalším úspěšným projektem KPS.¹²⁸

Záchranu památek přerušila v roce 1914 první světová válka. Po jejím konci se Kroužek opět vrátil ke své činnosti. Začal se zajímat o záchranu hradu Radyně, který se nachází nedaleko Plzně. Pro obnovu této historické památky bylo zapotřebí, aby došlo k vyvlastnění pozemku, na kterém se hrad nacházel. Tento krok měl usnadnit postup v případné rekonstrukci.¹²⁹

¹²⁸ [Kroužku přátel starožitností v Plzni, pověření KPS c. k. zemským konzervátorským úřadem království českého v Praze na dohlížení při opravě kostnice u sv. Jiří], Praha 26. 3. 1914, AmP, KPS v Plzni, 1909–1928, karton 369, č. inv. 17: Oprava kostnice u sv. Jiří.

¹²⁹ [Velevážený výbore Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí, snaha o záchranu hradu Radyně], Plzeň 12. 11. 1919, Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností v Plzni, 1909–1928, karton 370, č. inv. 120: Záchrana Radyně.

4 Ladislav Lábek

Ladislav Lábek se narodil 27. ledna 1882 v Plzni manželům Františkovi a Kateřině Lábkovým. Rodina tenkrát bydlela v Prokopově ulici č. 4. Jeho otec pocházel z Deštné u Soběslavi a matka z Černic u Plzně. Ladislav nebyl jediným potomkem, který se manželům Lábkovým narodil. Na svět následně přišli Zdeněk, Bohuslav, Božena a Marie. Zdeněk a Bohuslav se však nedožili dospělosti. Rodina se několikrát stěhovala a nakonec se usadila v tehdejší Divadelní ulici (dnešní Riegerova). Jeho otec byl velkoobchodník a v této ulici měl obchod.¹³⁰ Velkoobchodníkem se ovšem stal díky sňatku s Kateřinou Ulčovou, která pocházela z obchodnické rodiny. František Lábek přišel do Plzně za prací. Nastoupil do zaměstnání k jednomu obchodníkovi, který odebíral zboží z filiálky od Ulčů. Po svatbě s největší pravděpodobností vedl filiálku svého tchána na Prokopově třídě. Později obchod odkoupil a získal vlastní živnostenský list a obchod tak mohl provozovat sám na sebe. Ale chtěl se neustále pracovním posouvat výš a výš. Vždy, když k tomu měl příležitost, pronajal si na výhodném místě prostory, proto se rodina neustále stěhovala. Zřejmě zde je možné hledat touhu po záchraně starých budov u Ladislava Lábka. Jako malý chlapec totiž v těchto starých domech bydlel a trávil v nich tak mnoho času. Je naprosto zřejmé, že takový život zanechá v člověku určitý dojem, který si nese s sebou po celý život. S největší pravděpodobností si ke starým budovám vytvořil kladné pouto, které ho ani v dospělosti neopustilo a nutilo ho, aby nenechával budovy s historickou hodnotou jen tak napospas osudu. Dalším důvodem, který pravděpodobně na Lábkovi zanechal určitou stopu, bylo i to, že se musel se svojí rodinou vystěhovat jednou z domu. V přízemí domu byl umístěn jejich obchod a v horním patře bydleli. Důvodem vystěhování byla původně zamýšlená demolice domu. Jak sám Lábek později podotkl, dům zůstal stát ještě dalších sedm let a nakonec byl zrekonstruován.¹³¹

Vzhledem k tomu, že se rodina často stěhovala, všímal si Lábek života ostatních lidí, které takto poznával nebo které kolem sebe pozorovat. Malý Ladislav se již od malička věnoval sbírání různých věcí. Sbíral např. známky, zajímavé kamínky, brouky, staré listiny a mince. Svě sbírky postupem času rozšiřoval a dával jim dokonce přednost před školou a učením. Počátky jeho sběratelské touhy lze pozorovat přibližně někdy kolem jeho nástupu do první třídy měšťanské školy. Velký vliv na něho měla i jeho chuť

¹³⁰ MADEROVÁ, Marie, MAZNÝ, Petr, *Plzeň očima Ladislava Lábka*, Plzeň 2003, s. 7.

¹³¹ LÁBEK, Ladislav, *Můj život I.*, Plzeň 1949, Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – místopisná sbírka, signatura 32e, č. inv. 68, s. 1–10: Vzpomínky Ladislava Lábka.

Liduška Fryčková, která ho ovlivnila pohádkami a písničkami. To vše ho vedlo k tomu, že začal shromažďovat hmotné věci. Zajímal se i o lidové zvyky.¹³² Lábkovým snem bylo vidět jubilejní výstavu v Praze, která se konala v roce 1891. Tehdy se o ní hodně mluvilo a malý Ladislav toužil být u toho. Ani ve snu ho nenapadlo, že se mu jeho sen splní. Vzhledem k tomu, že se postupem času přestávalo obchodu dařit a do rodiny přibyl další člen, ani Lábka nenapadlo, že by mohl jet do Prahy. Důvodem, proč výstavu viděl, nebylo jen jeho dobré vysvědčení, ale chtěl ji vidět i jeho otec František. Návštěvu hlavního města pak samozřejmě spojili i s další rodinnou vášní, kterou byla historie. Viděli mnoho historických a kulturních objektů. Jak později přiznal sám Lábek, návštěva Prahy a výstavy v něm prohloubila nejen vlastenectví, ale i kladný vztah k historii. A samozřejmě, že ani při této cestě nemohl opomenout svoji vášeň pro sbírání prakticky čehokoli. Z Prahy si přivezl mnoho prospektů, lístků a dalších suvenýrů, které si pečlivě roztřídil a uložil. Jak to tak bývá, jeho velká záliba ve sbírkách pomohla Ladislava vyléčit. V období, kdy navštěvoval měšťanskou školu, mu byly diagnostikovány tzv. zkrácené žíly, což znamenalo, že kulhal a musel chodit o holi. Jediným lékem na toto onemocnění je snažit se chodit, co nejvíce rovně, bez opory. Není se čemu divit, že jeho otce napadla možnost, jak svého syna donutit chodit vzpřímeně. Schoval mu totiž jeho drahocennou sbírku polodrahokamů u nich v obchodě. Protože Ladislav chtěl mít sbírku u sebe, nezbyvalo mu nic jiného než si pro ni dojet. Po několika takovýchto „trénincích“ se Lábek brzy uzdravil. Pro své sbírky byl ochoten udělat cokoli. O tom svědčí i fakt, že měnil rohlík, který mu dala jeho matka na svačinu do školy, se svými kamarády za všelijaké věci.¹³³

Dalším faktorem, který Lábka ovlivnil, byla samozřejmě jeho rodina. Vyrůstal v silně kulturně-historickém prostředí. Prázdniny trávil u svého strýce v Deštné u Soběslavi. Často prolézal půdy, kde hledal staré věci, které by si mohl odnést. Seznamoval se zde s historickými knihami. Přestože Lábek vyrůstal v historicky zaměřené rodině, rodiče neshledali jeho zájem o historii jako důležitý pro budoucí povolání. Proto byl přihlášen na obchodní školu, kde mu ale příliš nešly počty. Po ukončení studií nastoupil jako účetní do rodinného podniku.¹³⁴

¹³² MADEROVÁ, MAZNÝ, s. 7.

¹³³ LÁBEK, *Můj život I.*, Plzeň 1949, AmP, L. L. – místopisná sbírka, signatura 32e, č. inv. 68, s. 16–27: Vzpomínky Ladislava Lábka.

¹³⁴ MADEROVÁ, MAZNÝ, s. 7.

Když se Lábek dozvěděl, že v Praze funguje Společnost přátel starožitností, chtěl se stát jejím členem. Zároveň začal dělat vše, aby se mohl do Prahy přestěhovat, což se mu nakonec povedlo. Prahu obdivoval kvůli jejím památkám a historickému duchu, který cítil na každém kroku. V Praze získal místo expedienta.¹³⁵ Když se dostal do Společnosti, seznámil se s mnoha zajímavými a vlivnými lidmi, kteří mu pak pomáhali po zbytek jeho pracovního života.¹³⁶

Vzhledem k tomu, že se malý Ladislav příliš nevěnoval studiu v měšťanské škole, nemohl se účastnit Národopisné výstavy, která se konala v Praze. Svému otci pak často dával najevo, že zrušená návštěva výstavy zanechala značné mezery v jeho vzdělání, které si musel doplnit, a to se národopis stal jeho životní profesí. Je zvláštní si uvědomit, že tak vzdělaný a inteligentní člověk, kterým Ladislav Lábek bezesporu byl, v měšťanské škole skoro propadal. Na střední škole se jeho prospěch příliš nezměnil. Neznamená to však, že by školu nedodělal. Zřejmě ale tím hlavním důvodem, proč Lábkovi chtěli, aby Ladislav šel studovat obchodní školu, bylo to, že v té době byl jejich jediným synem. Otec chtěl mít svého nástupce, proto nebyly upřednostněny Ladislavovy zájmy. Rozhodnutí jít studovat obchodní školu, ale rodičům nikdy nevyčítal. Moc dobře totiž věděl, jaké důvody je k takovému rozhodnutí vedly.¹³⁷

Čím déle navštěvoval Lábek obchodní školu, tím více se ujišťoval v tom, co by ve skutečnosti chtěl dělat. Chtěl se věnovat historii. V této době ale nikdo netušil, že jeho sen se jednou stane skutečností. Dané kroky, které lze tehdy u Lábka spatřovat, se tak jeví naprosto logické. Když jako středoškolák rád obhlížel muzea, asi nikoho tenkrát nenapadlo, že se jednou bude podílet na založení jednoho z nejvýznamnějších muzeí v Plzni.¹³⁸

4.1 Lábkův pracovní život

Jak sám Lábek přiznal, pochopil, co ve skutečnosti znamená život dospělého až po ukončení svých studií a nástupu do obchodu svého otce. Netajil se však tím, že byl za takovou zkušenost velice vděčný, neboť mu to dalo dobrý základ do jeho budoucího života. Musel brzy ráno vstávat a často byl v obchodě až do pozdních večerních hodin.

¹³⁵ Odesílal zásilky.

¹³⁶ MADEROVÁ, MAZNÝ, s. 7–8.

¹³⁷ LÁBEK, *Můj život I.*, Plzeň 1949, AmP, L. L. – místopisná sbírka, signatura 32e, č. inv. 68, s. 34–40: Vzpomínky Ladislava Lábka.

¹³⁸ Tamtéž, s. 41.

Dokonce ho prý při práci napadaly rozumné myšlenky a nemyslel na hlouposti. Jak později přiznal, pocítil i nadšení k obchodu. Není se čemu divit, že Lábka práce v obchodě bavila. Přišel do styku se spoustou lidí, kteří věděli o jeho zálibě ve sbírkách a často mu přinášeli cenné kousky.¹³⁹

Co se týkalo politické příslušnosti, byla rodina Lábkových zapřísáhlými mladočechy. František Lábek odebíral denně Národní listy, které začal postupem času číst i Ladislav. Ten v sobě začal probouzet vlastenectví a tím více prohluboval touhu po české minulosti. K politickým rozhledům přispěl i obchod jeho otce, kde se často debatovalo se zákazníky o mnoha věcech a jednou z nich byla i politika.¹⁴⁰

Po roce stráveném v obchodě svého otce zamířil pracovně Lábek do obchodu jejich souseda pana Löbla, který obchodoval se sukny. Do obchodu hledal účetního a František Lábek mu doporučil svého syna. I přes počáteční nezdary se Ladislav na pozici účetního osvědčil. Je však důležité podotknout, že Lábek neplánoval zůstat na tomto místě celou svou kariéru. Jak jen to bylo možné, začal se poohlížet po nové práci. Netrvalo dlouho a Ladislav nastoupil do papírenského velkoobchodu, který vedli dva majitelé Neumann a Chmelíček. Lábek zde opět pracoval jako účetní a přestože na tomto postu byl sám a firma se pomalu rozrůstala, dokázal všechny důležité listiny za den vyřídit. Nebyla to však jeho jediná pracovní náplň. Sám z vlastní iniciativy pomáhal v papírnictví i s dalšími věcmi. Staral se o reklamu nebo pomáhal stěhovat balíky papírů. Ze zpětného pohledu je vidět, že Ladislav nasbírané zkušenosti v obchodě svého otce využíval i v následujících zaměstnáních. Jak je možné se dočíst, využíval především zkušenosti s rychlým odbavením mnoha zákazníků. Po dvou letech u firmy Neumann a Chmelíček projevil o účetního Lábka zájem pan Pösch, který měl podnik v Karlových Varech. Ač sám Ladislav pronesl, že rozhodování pro něho bylo těžké a zdlouhavé, rozhodl se, že do Varů půjde. Lákala ho nová místa. Takto měl příležitost poznat další z nich. Vzhledem k tomu, že obchod Lábkových přestával prosperovat, podporoval Ladislav rodinu finančně ze svého platu. Dá se říci, že Lábek byl celkem fixovaný na rodinu. Není se čemu divit, když do doby svého odjezdu směrem Karlovy Vary bydlel pohromadě s celou rodinou.¹⁴¹

¹³⁹ Tamtéž, s. 44–46.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 47.

¹⁴¹ LÁBEK, Ladislav, *Můj život II.*, Plzeň 1949, Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – místopisná sbírka, signatura 32e, č. inv. 69, s. 49–59: Vlastní vzpomínky Ladislava Lábka.

Při svém pobytu v Karlových Varech, začal Lábek toužit po Praze, která ho od malička nepřestala fascinovat svými kulturními a historickými památkami. Než ale Vary opustil, vyměnil znovu místo. Jeho tehdejší zaměstnavatelé se pracovně rozešli a každý si šel svojí cestou. Pan Pösch si založil novou firmu a ihned začal Lábka přemlouvat, aby nastoupil k němu. Vzhledem k tomu, že Ladislav nedokázal nikdy odolat novým věcem, na nabídku ihned kývl. Dokonce se rozhodl skoncovat na pozici účetního a začal pracovat jako expedient. U Pösche ale dlouho nevydržel. Majitel totiž požíval nadměrné množství alkoholu, což se značně podepsalo na jeho chování k podřízeným. Lábek za těchto okolností v obchodě dále zůstat odmítal a poprosil svého otce, aby mu našel lepší místo. Nové místo mu otec našel v Plzni, kam se Lábek celkem rád vrátil, i když daleko více toužil po Praze. Nastoupil do firmy Reinhold Schrötter, kde pracoval opět v expedici zásilek.¹⁴²

Lábkův sen pracovat v Praze se mu nakonec splnil. Do vytouženého města se dostal díky pražskému velkoobchodníkovi Augustinu Lamblovi, který přijel do Plzně, kde si všiml Ladislava a nabídl mu místo. Není velkým překvapením, že Lábek opět odbavoval zásilky.¹⁴³ Po nějaké době začal zjišťovat, že je na čase se začít poohlížet po jiném zaměstnání, neboť rozdíl mezi jeho současným a bývalým šéfem byl pouze v tom, že ten současný nebyl alkoholikem. Vzhledem k faktu, že se blížil odvod Lábkova ročníku na povinnou vojenskou službu, rozhodl se dát výpověď. Důvod byl prostý. Chtěl si před vojnu alespoň trochu doma odpočinout. Jenže se stalo něco, s čím nepočítal. Na povinnou vojenskou službu odveden nebyl, což znamenalo, že zůstal bez práce. Dlouho však nezahálel a brzy si našel nové zaměstnání. Začal pracovat ve velkoobchodě s papírem u firmy Františka Hadrbolce. Tentokrát se ale vrátil ke své původní profesi, kterou bylo účetnictví. Netrvalo to však dlouho a Lábek musel k odvodu znovu. Tentokrát to již nedopadlo jako minule a musel v roce 1904 nastoupit povinnou vojenskou službu. Ta trvala osm týdnů.¹⁴⁴ Na vojně si zranil nohu. Při cvičení si vymkl kotník, ale klidovému režimu příliš nevěnoval čas. Protože se mu úraz stal posledních několik dní před koncem povinné vojenské služby a měl již opět domluvené místo v Praze, rozhodl se předstírat, že noha je již v pořádku. Ve skutečnosti to tak nebylo a následky tohoto

¹⁴² Tamtéž, s. 61–69.

¹⁴³ Tamtéž, s. 73–77.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 85–94.

rozhodnutí, co nejdříve se na nohu postavit, pociťoval až do konce svého života. Po návratu z vojny se vrátil opět ke svému předchozímu zaměstnavateli.¹⁴⁵

V Praze se Lábek účastnil mnoha přednášek českých historiků. Navštěvoval např. přednášky pana Prokopa nebo Josefa Pekaře. Ladislavova snaha rozšiřovat povědomí o historii a památkách dále mezi lidi vedla k tomu, že zval představitele Společnosti na různé přednášky do okolních vesnic. Dokonce se mu povedlo dostat se k jednomu zajímavému objevu. V Dejvicích totiž Dr. Jíra našel pozůstatky mamuta. A právě na pomoc si nemohl pozvat nikoho jiného než Ladislava Lábka. Obdivoval totiž Ladislavův zájem o historii. Postupně začala zase přicházet změna v podobě stěhování. Ač nerad, musel opustit Prahu a vrátit se zpět do rodné Plzně, kde nastoupil na místo účetního v plzeňském Obchodním družstvu. Jak později sám podotkl, opuštění Prahy mu „trhalo srdce“, ale odchodu z místa, které tam měl, zase tolik nelitoval.¹⁴⁶

Práci v plzeňském Obchodním družstvu zastával velice dobře. Svědčí o tom i skutečnost, že byl téměř ihned povýšen. Zastával funkci, kde byl odpovědný za správné vedení hlavních účetních knih. Lábek byl bezesporu velice dobrým účetním. Potvrzují to i výsledky kontrol, které v družstvu proběhly. Vždy měl vše v naprostém pořádku. Podnik dokonce Lábka vysílal na služební cesty jako nejlepšího zaměstnance. Protože se mu v práci dařilo, snažil se finančně podporovat svoji rodinu. Ta na tom nebyla příliš dobře z finančního hlediska. Dokonce přistoupil k takovému kroku, že nechal dražit některé méně významné kousky ze svojí sbírky. To svědčí o jeho rodinné oddanosti. Každý, kdo totiž Ladislava Lábka znal, věděl, jak moc mu na sbírkách záleželo. Proto lze tento jeho krok označit za velkorysé rodinné gesto. Byl obětavým synem. Co se týkalo jeho sbírky, nacházely se v ní někdy velice zajímavé a cenné kousky. Jednou se mu povedlo od podomního prodejce starožitností koupit staré knihy v bílé pergamenové vazbě, které pocházely z kláštera v Plasích nedaleko Plzně.¹⁴⁷ Netrvalo však dlouho a Lábkovi se ozval jeho bývalý zaměstnavatel z Prahy pan Hadrbolec s nabídkou na pracovní místo. Při vojenském cvičení, které Lábek musel absolvovat v roce 1907, se rozhodl, že nabídku odejít zpět do Prahy přijme. Rodiče z rozhodnutí sice příliš nadšení nebyli, ale jeho rozhodnutí respektovali.¹⁴⁸ Jeho staronový zaměstnavatel se rozhodl v roce 1908

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 98–100.

¹⁴⁶ LÁBEK, Ladislav, *Můj život III.*, Plzeň 1949, Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – místopisná sbírka, signatura 32e, č. inv. 70: s. 103–105: Vzpomínky Ladislava Lábka.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 107–111.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 116–117.

zúčastnit průmyslové výstavy. Po té, co se prostory otevřely veřejnosti, trávil tam Ladislav každý den. Dělal práci, která ho v tu chvíli velice naplňovala. Snažil se i do některých věcí umělecky zasahovat, ale šéf mu to nedovolil. Už zde můžeme tak pozorovat Lábkovu vášeň pro detail, organizování různých věcí a především umělecký cit.¹⁴⁹ V Praze vydržel přibližně dva roky a již v roce 1909 se znovu vrátil do Plzně. Nastoupil opět do Obchodního družstva. Tentokrát ale obcházel jeho členy po městě a sbíral od nich objednávky, stížnosti a školil je v oblasti družstevních výhod.¹⁵⁰

Ladislav Lábek měl na přelomu 19. a 20. století jeden velký sen. Tím bylo otevření vlastního obchodu. Jeho přání se pomalu začínalo realizovat. Při pochůzkách městem během svého posledního zaměstnání v Obchodním družstvu si našel vhodné prostory a od jiného končícího obchodníka si zase odkoupil jeho zbylé zboží. Po vyřízení všech potřebných dokumentů dal v obchodním družstvu výpověď. Obchod byl otevřený 1. září 1909. Jednalo se totiž především o papírnictví, ale samozřejmě v Lábkově obchodě nesměly chybět starožitnosti a také umělecké věci. Již během zařizování obchodu se začaly projevovat Lábkovy kontakty s lidmi především z Prahy, které si za léta svého působení v hlavním městě vytvořil. Spolupracoval velice dobře s lidmi, kteří se k němu neotočili zády. Základem těchto kontaktů bylo hlavně to, že on sám jim nikdy neodepřel pomoc. Nejdůležitější pomocnicí mu ale byla jeho sestra Marie Lábková. Hned od prvního dne, kdy obchod otevřeli, neměli o zákazníky nouzi. Při obchodování bylo znát, v jaké rodině oba dva vyrůstali. Nápadů v podnikání měli mnoho. Ke každému nákupu dávali např. malý dárek. Počátky podnikání byly samozřejmě složité. Přestože zákazníci chodili, byli Lábkovi často rádi, že si obchod vydělal sám na sebe. Lábek velice dobře věděl, jak důležité jsou výlohy, které mohou přilákat potenciální zákazníky. Výkladní skříň svého obchodu nevyužíval pouze pro prezentaci zboží, které prodával. Často v nich vystavoval fotografie lidí, kteří měli nějaké významné výročí. Zveřejňoval i fotografie objektů, které chtěl prezentovat. Tímto způsobem chtěl rozšířit povědomí o těchto událostech a objektech mezi obyvatele města.¹⁵¹

Důležité je zaměřit se i na Lábkovy snahy pracovat v oboru, ke kterému tak tíhl. Nelze ale říci, že místo účetního nesnášel. Jeho vztah, který měl ke starožitnostem a historii již od dětství, se nedal jen tak přecházet. Jak napsal ve svém životopise sám

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 124.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 125–127.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 130–135.

Lábek, ani neví, co ho vedlo k tomu, aby napsal v roce 1906 dopis určený řediteli muzea v Plzni Josefu Škorpilovi. V dopise žádal o přijetí do muzea. Vylíčil všechny své touhy v tomto oboru. Vše udělal bez souhlasu rodičů, kteří o ničem neměli ani tušení. Po odeslání dopisu, jak později přiznal, se spíše za své záliby začal stydět. V této době mu bylo pouhých 24. let. Považoval se za naivního mladíka s hloupými ideály. Když po několika dnech přišla odpověď, byl velice překvapený. V dopise stálo, ať se dostaví k řediteli muzea na pohovor. Ten mu sdělil, co všechno by musel absolvovat, aby své vysněné místo získal. A samozřejmě, že o všem musí informovat rodiče, protože bez jejich souhlasu to nepůjde. Lábek ale sdělení ředitele příliš velkou váhu nepřikládal.¹⁵² To, že se další z jeho velkých přání splní, nejspíš ani nepočítal. Stalo se tak sice až po několika letech, ale práci ve svém vytouženém oboru získal. Již kolem roku 1909 se u Lábkovi projevil silný regionalismus a patriotismus. To se samozřejmě promítlo i do jeho sbírek. Jak později sám přiznal, v této době ještě netušil, že položil základ budoucích sbírek Národopisného muzea.¹⁵³

Přibližně v roce 1906 se začal Ladislav věnovat i literární tvorbě. Inspiroval ho jeho tehdy současný zaměstnavatel pan Kutan, který také sám psal. V tomto mladém věku psal Lábek převážně pro svoji rodinu. Díla, která se rozhodl zveřejnit, psal až v pozdějším věku. Ale ani ve svých dílech nemohl opomenout svůj vztah k Praze.¹⁵⁴ Není se tak čemu divit, když se rozhodl o sepsání série článků, které se zabývaly různými pražskými památkami. Články vyšly v novinách *Národní politika*. Vysloužil si za to i pochvalu od jednoho rady města Prahy.¹⁵⁵

Čím více si člověk prochází životopis o Ladislavu Lábkovi a tím vlastně celý jeho život, zjišťuje, jak vřelý měl vztah k Praze, historii, umění a především ke své rodině. Jen těžko by se našel někdo, kdo by ho mohl v jeho zálibách, které se staly Lábkovým celoživotním zaměstnáním, předběhnout. Možná by se i dalo říci, že se jednalo o renesančního člověka, protože Lábek byl opravdu všestrannou osobou.¹⁵⁶ Měl ještě jednu vlastnost, která se velice cenila. Byl jí cit pro spravedlnost. Když byl někdo neprávem z něčeho obviněn, nebo někdo na někoho křičel bezdůvodně, nebál se jako jediný zastat

¹⁵² Tamtéž, s. 113.

¹⁵³ Tamtéž, s. 134.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 120.

¹⁵⁵ LÁBEK, *Můj život II.*, s. 92.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 92.

daného člověka, na kterém byla křivda páchána. Dokonce neměl problém se v takovém případě postavit proti vyšší autoritě.¹⁵⁷

4.2 Lábek a pražské spolky

Při pobytu v Praze se seznámil s jedním postarším mužem, který se stal jeho přítelem. Spolu se procházeli městem a obdivovali staré památky. Je zjevné, že se opět projevil a zároveň prohloubil Lábkův vztah ke starým historickým budovám.¹⁵⁸ Vzhledem k tomu, že se chtěl starožitnostem a kulturnímu dědictví více věnovat, rozhodl se stát členem Společnosti přátel starožitností, která se snažila pečovat o všechny památky. Jejím členem byl až do konce svého života. Právě tato Společnost ho inspirovala pro založení stejného spolku i v Plzni, ale pod názvem Kroužek přátel starožitností. Někteří členové Společnosti pak úzce spolupracovali i s plzeňskými kolegy.¹⁵⁹

Společnost přátel starožitností nebyla jediným spolkem, jehož členem se Lábek stal. Později totiž přistoupil i do Klubu za starou Prahu, se kterým se účastnil mnoha procházek za minulostí po okolí Prahy. V době, kdy nemohly být realizovány vycházky s některým z členů spolků, plánoval si různé výlety Lábek sám. Praha ho přitahovala na tolik, že se rozhodl o ní napsat dokonce knížku, která ale nikdy nevyšla, protože byla určena pouze pro jeho matku k svátku. Ale jak ve svých pamětech přiznal sám Lábek, starožitnictví a historie pro něj byly vším, dokonce i nad láskou k ženám. Místo milostného vztahu navazoval raději ty historické. Důležité je podotknout, že všechny tyto spolky, jejichž členem Lábek byl, pak spolupracovaly s Kroužkem přátel starožitností v Plzni.¹⁶⁰

4.3 Lábek a Kroužek přátel starožitností

Když se Lábek dozvěděl, že v Plzni bydlí Vratislav Kraus, který byl v té době členem Společnosti přátel starožitností, ihned ho kontaktoval. Oslovil Krause s myšlenkou založit menší odnož Spolku i v Plzni. Krause plán nadchnul a chtěl spolupracovat nejen s Lábkem, ale i Karlem Treybalem, který se k nim téměř ihned přidal. Jako název malé plzeňské společnosti zvolili Kroužek přátel starožitností. Později se z Kroužku vyvinula Národopisná společnost. Jak KPS tak i společnost spolupracovali s pražskou Společností přátel starožitností. Později Lábek přiznal, že práci v obou „firmách“, jak nazýval

¹⁵⁷ LÁBEK, *Můj život III.*, s. 125.

¹⁵⁸ LÁBEK, *Můj život II.*, s. 73–77.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 61–69.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 79–81.

Kroužek i Národopisnou společnost, vykonával převážně sám. Téměř bez pomoci ostatních členů se zabýval vydáváním jejich Edice i Věstníku. Ostatně s nápadem na vydávání vlastních publikací přišel sám Lábek. V době, kdy byl Kroužek založený, stále pracoval ve svém obchodě. Nebýt jeho usilovné práce o získávání státních subvencí, Kroužek by na svoji činnost nejspíš nikdy žádné peníze nezískal. Tyto informace o práci v KPS a následně i v Národopisné společnosti zveřejnil Lábek až při psaní svého životopisu v roce 1949. V dokumentech, které jsou uloženy pod názvem Kroužek přátel starožitností v plzeňském archivu, žádné takové tvrzení není uvedené. Téměř s jistotou lze říci, že Ladislav Lábek vykonával mnoho práce spojené především s administrativou KPS. Dále je podepsaný pod většinou článků, které vyšly v jejich Věstníku a na Edici má také mnoho zásluh. Nemůžeme však s jistotou říci, že by byl výhradním autorem všeho, a nelze se tak plně ztotožnit s Lábkovým tvrzením, že mu téměř nikdo nepomáhal. Často lze pod články najít v kolonce autora podepsaný celý kolektiv Kroužku. Z toho není patrné, kdo všechno se autorsky na článku podílel. Z materiálů, které po sobě Lábek zanechal a jak o věcech píše, lze říci, že se nejspíše na sepsání takovýchto děl nejvíce podílel právě on, ale nechtěl upírat spoluautorství i dalším kolegům, kteří nspecifikovanou částí přispěli také. Takovou skutečnost sice vyloučit nemůžeme, ale pravděpodobně se jednalo spíše o to, že jim podíl na sepsání materiálů odepřít nemohl, a proto to vyřešil tímto způsobem. Možná ani Lábek nechtěl, aby se ostatní ve větší míře podíleli na práci v Kroužku a on si tak mohl připisovat zásluhy. My však dnes tuto skutečnost již posoudit nemůžeme, ale musíme i přihlédnout na skutečnost, že se životopisy nikdy nepíší přesně podle pravdy a Lábek tak mohl události interpretovat trochu jinak než se ve skutečnosti staly.¹⁶¹

Než přišel Lábek s myšlenkou na založení Národopisného muzea, vznikl v jeho hlavě nápad na uspořádání Národopisné výstavy. Ta se konala v Měšťanské besedě roku 1911. Opět se v Lábkových pamětech setkáváme s tvrzením, že se převážnou většinou na výstavě podílel on sám. Z pohledu jakého Lábek událost popisuje mu skutečnost, že byl téměř na vše sám, velice vadila a působí to dojemem, jako by se nemohl spolehnout na své kolegy a přátele. Dnes samozřejmě nelze zmíněné skutečnosti s jistotou potvrdit. Rozhodně není popírána skutečnost, že jako autor je většinou uváděný Ladislav Lábek. Nelze však dnes ověřit skutečnosti, které k jeho autorství vedly. Tedy skutečnost, že my

¹⁶¹ LÁBEK, *Můj život III.*, s. 136–137.

dnes nedokážeme posoudit, jaké panovaly vztahy uvnitř Kroužku nebo Národopisné společnosti.¹⁶²

V roce 1914 Lábek stále pracoval ve svém obchodě. Daleko více ho přitahovala práce pro Kroužek. V obchodě tedy příliš času netrávil, a většinu věcí spojených s obchodem tak musela řešit jeho sestra Marie. Zanedlouho bylo ale všechno jinak. Roku 1914 byla totiž vyhlášena mobilizace z důvodů napětí, které panovalo mezi Rakousko-Uherskem a Srbskem, kvůli spáchanému atentátu na budoucího následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku Žofii Chotkovou. Lábkovi tak nezbylo nic jiného než opět nastoupit do armády. Kvůli jeho vojenské službě došlo i k přerušení těchto aktivit. Vyhlášením války Srbsku ze strany Rakousko-Uherska, které bylo jen dalším krokem k vypuknutí první světové války, došlo i k přerušení aktivit Kroužku přátel starozitností, protože nejen Lábek musel narukovat na frontu, ale i mnoho dalších členů postihl stejný osud. Navíc se během války lidem složitě vysvětluje, proč by měla být daná budova zachráněna. A vzhledem k Lábkovu tvrzení, že měl veškerou činnost Kroužku vyřizovat sám, není překvapením, že KPS během války svoji aktivitu přerušil. Co se týká podrobnějších záznamů o vztazích, které panovaly uvnitř Kroužku, nebyly potřebné materiály nalezeny. S největší pravděpodobností nejsou podobné informace uvedené nikde jinde než v Lábkově životopise. Z tohoto důvodu, tak nelze ověřit skutečnost, jestli byly vztahy v Kroužku opravdu takové, jak je Lábek popisuje.¹⁶³

4.4 Lábek a první světová válka

Ladislav Lábek byl při své povinné vojenské službě zařazen do plzeňského 35. pěšího pluku. To bylo ještě před vypuknutím války. Než odjel pluk na frontu, byla Lábkovi přiřazena funkce pomocného účetního v zásobovacím oddělení. Vyřizoval kancelářskou agendu. Sám Lábek věřil, že by mu toto místo mohlo zajistit i bezpečné umístění na bojišti, kde by nemusel být přímo v boji. Tato prosba byla vyslyšena, na frontě pracoval jako písař. Po vyhlášení mobilizace byl přiřazen k 19. pěší divizi, která na frontu do Haliče odjela 18. srpna 1914. Nejvíce se 19. pěší divize vyznamenala v bitvě u Komarówa, která proběhla na přelomu srpna a září 1914.¹⁶⁴

¹⁶² Tamtéž, s. 137.

¹⁶³ Tamtéž, s. 138. Podrobnější informace o fungování Kroužku jsou uvedené ve druhé kapitole.

¹⁶⁴ PEŘINOVÁ, Anna, *Ladislav Lábek – písař v době 1. světové války*, diplomová práce, Pardubice 2012, s. 58–63.

Ani na frontě v sobě Lábek nezapřel, že je obchodníkem. Se zbožím totiž obchodoval i tam. Co vojákům na bojišti chybělo, o to napsal svojí rodině, která mu poslala balíček. Věci pak postupně rozprodával vojákům. Obchod fungoval i naopak. Co zase chybělo doma v Plzni a bylo možné sehnat na frontě, posílal domů rodině. Tento obchod mohl provozovat jen proto, že pracoval i u zásobovacího oddělení. Často byl vystavován nepříjemnému chování ze strany některých nadřízených, kteří nebyli nadšeni z toho, že nebojuje s ostatními vojáky. Přestože se Lábek přímo bojů neúčastnil, válku zažil na vlastní kůži při různých přesunech a pochodech, které pluk po celou dobu války absolvoval.¹⁶⁵ O tom, jak se neustále přesouvali z místa na místo, informoval své rodiče v dopisech, které jim posílal. Většinou popisoval, jak dlouhé trasy byli nuceni ujít. Samozřejmě nezapomněl rodiče ujistit, že je v pořádku. V dopisech si Lábek stěžoval, že častokrát neměl vhodné místo, kde by dopis mohl napsat. Tomu se však není možné divit, jelikož je nepravděpodobné, že by během války měl klid na korespondenci.¹⁶⁶ Často si také stěžoval na špatné doručování zásilek, které mu rodiče do války posílali. Ale ani to nebylo tehdy nic zvláštního. Problém s doručování zásilek byl spojený i se skutečností, že se vojska často přesouvala. Než byl příslušný oddíl nalezen, nějakou dobu to trvalo.¹⁶⁷ Když psal Lábek dopisy své matce nebo sestře Marii, často je žádal o vyřízení nějakých úkolů. Buď měly odeslat zásilku, nebo někde něco vyzvednout. Velice často jim v dopisech uváděl i adresy lidí, se kterými měly komunikovat. Jeho matka i sestra Marie se tak za války staly alespoň na dálku asistentky svého syna a bratra.¹⁶⁸

Konec války prožil Lábek s vojskem v Itálii. Z dovolené, kterou absolvoval v září 1918, se už na frontu nevrátil. Zůstal doma u své rodiny v Plzni. Po celou dobu bojů si dokázal udržet místo, které mu zajistilo, že se bojů přímo neúčastnil. Lábek několikrát podával žádost o převelení z fronty zpět do Plzně. Jako důvod uváděl, že má nastoupit na místo do Národopisného muzea. Žádosti byly několikrát ignorovány, proto je podával opakovaně. Nakonec byla poslední z nich vyslyšena a zřejmě proto se zpět do války z dovolené nevrátil. Kdyby ale na bojišti vše postupně nesměřovalo ke konci, je pravděpodobné, že by i tato žádost byla zamítnuta a Lábek by se tak musel vrátit zpět do

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 63–64.

¹⁶⁶ [Nejdražší rodiče, dopis Ladislava Lábka rodičům z války], místo neuvedeno 8. 11. 1914, Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – soupis, karton 398: Dopisy z fronty 1914–1916.

¹⁶⁷ [Nejdražší rodiče, dopis Ladislava Lábka rodičům z války], místo neuvedeno 13. 11. 1914, AmP, L. L. – soupis, karton 398: Dopisy z fronty 1914–1916.

¹⁶⁸ [Nejdražší milovaní rodiče, Moje milovaná matinko, dopis Ladislava Lábka rodičům z války], na bojišti 15. 11. 1914, AmP, Ladislav Lábek – soupis, karton 398: Dopisy z fronty 1914–1916.

Itálie poblíž bojů. Zřejmě pomohla jeho rodina, která o přeložení usilovala také. Dále se za jeho přeložení přimlouvali Fridolín Macháček nebo Antonín Kostinec.¹⁶⁹

Lábek nezapřel ani své literární nadání. Během války si totiž psal deníky. V nich popisoval jejich neustálé přesouvání z místa na místo. Vlastně se dá říci, že mu to mohlo připomenout dětství, během kterého se také neustále stěhoval. Zároveň doufal v brzký konec války. Věřil, že se bude moci co nejdříve vrátit zpět domů a pokračovat tak ve své práci. Ostatně v to doufal asi každý, kdo ve válce bojoval. Noviny ani takové zprávy nevyvracely. Vojáci byli uklidňováni, že válka skončí za pár měsíců.¹⁷⁰

Před začátkem první světové války se Lábek začal věnovat své literární i muzejní činnosti. Všechny tyto jeho snahy o osobní i pracovní rozvoj částečně překazila válka, ale ne zcela. Lábek totiž nepřestal psát články ani v týlu bojů. Každou volnou chvíli, kterou nemusel pracovat, se tak snažil využít ke svému dalšímu osobnímu rozvoji. Články publikoval i během války. Buď je odnesl do redakce novin sám osobně během svojí návštěvy Plzně, nebo je poslal v dopisech po své rodině.¹⁷¹

4.5 Lábkův život po první světové válce

Když došlo k vyhlášení samostatného Československa, nastoupil do funkce ředitele Národopisného muzea, které se otevřelo během jedné z jeho návštěv v průběhu války. Naplno se tak začal věnovat tomu, po čem celá léta toužil. Vybudoval si historicko-kulturně-etnografickou kariéru. Znovu byla obnovena činnost Kroužku přátel starožitností, který pokračoval tam, kde před vypuknutím války skončil.¹⁷²

Ladislav Lábek se po válce oženil. Značně se o to zasloužila jeho matka, která se zřejmě bála, že by její syn zůstal sám. Lábek si za ženu vzal o dvacet let mladší dívku jménem Ludmila Křížová, která pracovala u nich v obchodě. V roce 1923 se jim narodila první dcera. Nejednalo se však o jediné dítě, které se Ludmile a Ladislavu Lábkovým narodilo.¹⁷³ Po té, co se oženil, nechal si zhotovit plány na stavbu vlastní rodinné vily, kam se přestěhoval s celou svojí rodinou. Pro dům si vybral lokalitu Plzeň – Bezovka,

¹⁶⁹ PEŘINOVÁ, *Ladislav Lábek – pisar v 1. světové válce*, s. 153–156.

¹⁷⁰ [Deník Ladislava Lábka, který napsal během své vojenské služby na frontě za první světové války], Neurčené místo 1914, Ladislav Lábek – doplněk, karton 2159, č. inv. 38: Lábek Ladislav zápisník, první světová válka.

¹⁷¹ BĚLOHLÁVEK, Miroslav, *Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii*. In: Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie VII, Plzeň 1991, s. 69.

¹⁷² Tamtéž, s. 69.

¹⁷³ PEŘINOVÁ, Anna, *Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth – přátelství i spolupráce*, diplomová práce, České Budějovice 2011, s. 84–85.

konkrétně se jednalo o ulici Mánesova, čp. 1602. Plány na koupi pozemku právě v tomto místě začal realizovat již v roce 1913. Pro zlepšení finanční situace rozprodal i část svých sbírek, které už nějakou cenu měly. Za architekta si vybral Hanuše Zápala a stavbu realizoval stavitel Josef Špalek. Vila byla inspirována anglickou a holandskou architekturou. Vila měla několikrát nahnutý osud. Během druhé světové války byla poškozena bombou. Když se po komunistickém převratu dostala Lábkova rodina do nemilosti komunistického režimu, bylo rozhodnuto, že se z vily stane školka. Vzhledem k tomu, že dům neměl ústřední topení, mohli v něm nadále Lábkovi zůstat. Dnes se vila nachází celkem v dobrém stavu a dodnes v ní evidentně žijí potomci této významné plzeňské rodiny.¹⁷⁴

Ke konci života se Lábkovi příliš nedařilo. V roce 1963 byl donucen odejít předčasně do důchodu z nařízení vyšších míst. Nadále ale pokračoval v historicko-kulturním bádání až do své smrti. Ladislav Lábek zemřel 26. května 1970.¹⁷⁵ Byl jedním z těch, kteří zasáhli do života mnoha Plzeňanů. Vše, co děl nejen v historicko-kulturní oblasti, vytvářel spíše pro radost a užitek ostatních. Nikdy nedělal nic, z čeho by profitoval pouze on. Vždy vystupoval spíše v pozadí a především v tichosti, pozornost nechával jiným. Přestože se jednalo o velice skromného muže, svými činy daleko přesahoval ostatní. K předchozím generacím choval upřímnou úctu. Velice pozitivní vliv na něho měli i jeho učitelé, které v průběhu svých školních let poznal. Všechny tyto faktory přivedly Lábka k jeho touze poznávat kořeny české historie.¹⁷⁶

¹⁷⁴ URLICH, Petr, SYNKOVÁ, Jana a kol., *Slavné vily Plzeňského kraje*, Praha 2009, s. 113–116.

¹⁷⁵ MADEROVÁ, MAZNÝ, s. 9.

¹⁷⁶ BĚLOHLÁVEK, *Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii*, s. 65.

Závěr

Stále se zhoršující politická situace nebo prostě jen odpočinek od rodiny, to vedlo lidi k tomu, že se začali scházet a vytvářet různé spolky. Ty byly sportovní, vycházkové nebo kulturní. V 19. století začala v Plzni probíhat modernizace, která ovlivnila především kulturní spolky, neboť zasahovala do vzhledu města. Právě jedním z těchto spolků byl i Kroužek přátel starožitností. Jednalo se o skupinu lidí, kterým záleželo na starých věcech a budovách. Měli vztah k historii, umění a kultuře, který se často prolínal i do jejich soukromého života. Mnoho z členů Kroužku bylo zároveň i členy Společnosti přátel starožitností, která vznikla v Praze. Právě tato Společnost dala prvotní impuls ke vzniku Kroužku. Na jeho založení se nejvíce podílel Ladislav Lábek. Kroužek věděl, že pro jejich práci je nezbytná prezentace toho, co dělají. K tomu jim sloužily fotografie, kterých měly mnoho. Dokonce se jim povedlo nashromáždit jeden z největších fotografických archivů v Plzni. Fotografie byly využívány i v jejich publikacích. Vydávali vlastní *Věstník a Edici*. Organizovali také výstavy, kdy nejznámější byla výstava Stará Plzeň. Kroužek byl volným sdružením a jeho členové ho měli jako volnočasovou aktivitu. Za práci spojenou s KPS tak nedostávali žádné peníze. Museli tak mít placenou práci.

Ladislav Lábek byl jednou ze zásadních osob města Plzně, který žil na přelomu 19. a 20. století a ovlivnil mnoho Plzeňanů. Jeho celoživotní vášní se stala historie a etnografie. Přestože většinu života prožil v Plzni, zájem o Prahu ho nikdy neomrzela. Roku 1909 přišel s nápadem na založení Kroužku přátel starožitností. Jednalo se o podobnou společnost, jejímž členem byl v Praze. Lábek své působení v Kroužku popisuje velice překvapivě, protože v životopise uvádí informace o fungování KPS, které do té doby nezveřejnil. Rok 1914 změnil život mnoha dalším lidem a mezi ně patřil i Ladislav Lábek. Byla vyhlášena mobilizace, což znamenalo, že musel narukovat do armády. Měl však velké štěstí, jelikož celou válku strávil v jejím týlu. Byl totiž písařem a na starosti měl i zásobování potravinami. Dost možná mu to zachránilo život. Po válce se vrátil zpět ke svému předešlému životu. Stal se z něho správce Národopisného muzea. V roce 1949 se Lábek rozhodl zrekapitulovat alespoň část svého života. Napsal vlastní životopis, který pojmenoval *Můj život*. V něm uvádí, že téměř veškerá činnost v KPS byla pouze na něm. Toto tvrzení ale nejde jednoznačně prokázat, jelikož se Lábek jinde nezmiňuje o skutečnosti, že by vše dělal téměř sám. Zbylé roky jeho života, které byly poznamenány jak nacistickým, tak komunistickým režimem nebyly zrovna příjemné. Dnes zřejmě

mnoha Plzeňanům jeho jméno nic neřekne. Rozhodně jej ale musíme zařadit mezi ty, na které by se nemělo zapomínat.

Kroužek přátel starožitností měl celkem dobře zdokumentované záznamy převážně od roku 1910. V tomto roce se totiž začal Kroužek rozvíjet nejvíce. První rok existence Kroužku příliš zdokumentovaný není. Materiály jsou v archivu uloženy převážně do roku 1914. Následně přišla první světová válka, během které Kroužek svoji aktivitu omezil. Stalo se tak pouze dočasně, jelikož po roce 1918 byl znovu obnoven. Samozřejmě jsou v archivu uloženy materiály, které se týkají činnosti po první světové válce. Časové vymezení této práce však bylo určeno do roku 1914, proto tyto materiály v práci využity nebyly.

Pokud jde o otázky položené v Úvodu, tedy jestli se členům Kroužku záchrana památek a jiných historických objektů dařila, odpověď není zcela jednoznačná. Určitě jim ale nelze upírat úspěchy. Mnoho z historicko-kulturního dědictví Plzně se jim zachránit podařilo. Někdy třeba jen částečně po nalezení nějakého kompromisu buď s majiteli, nebo městem, které často staré budovy odkupovalo. Ne vždy však byli úspěšní. I to ale k jejich práci patřilo. Často totiž nenašli způsob, jak daný projekt dovést k úspěšnému cíli. Mnohokrát se při procházení archivních materiálů, které byly sepsány členy KPS, můžeme dozvědět, kolik lidí se zajímalo o osud plzeňských budov. S největší pravděpodobností však tak velký zájem o kulturní dědictví ze strany obyvatel nebyl a členové KPS ho velmi často nadsazovali. Dnes tuto skutečnost nemůžeme posoudit, protože nemáme dostatečné podklady, které by tvrzení mohly potvrdit nebo vyvrátit. Rozhodně ale můžeme potvrdit, že běžní lidé, kteří nebyli jejich členy, zájem měli. Otázkou ale zůstává, jak velký zájem. Během existence Kroužku byl utvořen další spolek se stejným zájmem. Jednalo se o Společnost pro národopis a ochranu památek. Když v roce 1928 prošel Kroužek reorganizací, byl spojen právě s touto Společností. Tím skončila 19 let trvající existence Kroužku přátel starožitností.

Co se týká zájmu o téma, nikdo se mu příliš nevěnoval. Proč, to není možné jednoznačně vysvětlit. Možná téma nikoho dostatečně nenadchlo, aby se mu hlouběji věnoval. Možná mohlo potencionální zájemce odradit neprecizní uložení archiválií, jelikož dokumenty není možné v kartonech dohledat podle inventárního čísla. Fond Kroužku je uspořádán do několika kartonů, ve kterých se nachází nespecifikované množství papírových desek, které jsou rozděleny podle názvu týkajících se určitých témat

a událostí. Papírové desky nejsou označeny podle inventárních čísel, ale podle obsahu. Materiály jsou uloženy ve správně nadepsaných deskách. Roztříděnost materiálů určitá je, ale nedá se říci, že by v uložení jednotlivých desek byla nějaká systematickosti.

Pokud jde o materiály týkající se Ladislava Lábka, tak těch je v archivu mnoho a uloženy jsou stejným způsobem jako materiály Kroužku. Značná část Lábkovy pozůstalosti je tvořena materiály o jiných osobách. Ty Lábek nashromáždil během svého života. Získával je několika způsoby. Buď je odkoupil od pozůstalých, nebo je sepsal sám. Pokud se podíváme na Lábkův život z pohledu jiných autorů, pár knih o něm vydáno bylo (rozhodně více než o Kroužku), ale velký zájem o jeho osobu také příliš nebyl. Pokud se mu nějaký autor rozhodl věnovat, tak ve většině případů vycházel z jeho životopisu, který je v plzeňském archivu.

Cílem diplomové práce bylo analyzovat Kroužek přátel starožitností v letech 1909–1914. V letošním roce by KPS oslavil 115 let od založení a nelze říci, že by ani dnes nebyla jeho činnost zapotřebí. Přestože od zániku Kroužku uplynulo 96 let, jistě se i dnes najdou lidé, kteří o jeho existenci věděli a stále dokážou ocenit práci, kterou vykonal v oblasti záchrany památek. Stále se totiž setkáváme s bouráním starých budov, které mají svůj příběh. Na jejich místě je pak následně postavena nová, modernější budova. Akorát dnes více než na přelomu 19. a 20. století fungují úřady, které mají možnost takové události ovlivnit.

Seznam použitých zdrojů

Nevydané prameny

Archiv města Plzně, Kroužek přátel starožitností, karton 369; 370; 483; 484.

Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – místopisná sbírka, signatura 32e.

Archiv města Plzně, Ladislav Lábek – soupis, karton 398.

Literatura

BERNHARDT, Tomáš, *Stolní společnosti v Plzni v 19. století a na počátku 20. století jako místo neformálního společenského života a sociálních interakcí*. In: STOČES, Jiří, MUŠKOVÁ, Eva a kol., *Tenkrát na západě (Čech). Kapitoly z dějin kultury a každodennosti Plzně a Plzeňského kraje*, Plzeň 2013.

BĚLOHLÁVEK, Miroslav, *Význam Ladislava Lábka v plzeňské kulturní historii*. In: Sborník Západočeského muzea v Plzni. Historie VII, Plzeň 1991.

ČEPELÁK, Václav a kol., *Dějiny Plzně II. Od roku 1788 do roku 1918*, Plzeň 1967.

DOMANICKÝ, Petr, *Urbanistický a architektonický vývoj města*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016.

JANEČKOVÁ, Jitka, *Spolkový a společenský život, sport*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016.

JONÁKOVÁ, Ivana, *Malířství*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016.

MADEROVÁ, Marie, MAZNÝ, Petr, *Plzeň očima Ladislava Lábka*, Plzeň 2003.

MARTINOVSKÝ, Ivan a kol., *Dějiny Plzně v datech. Od prvních stop osídlení až po současnost*, Plzeň 2004.

MUŠKOVÁ, Eva, *Jak se žilo v Plzni za císaře „Procházky“*, Plzeň 2014.

MAZNÝ, Petr a kol., *Plzeň krok za krokem I. Historické jádro*, Plzeň 2015.

PEŘINOVÁ, Anna, BERNHARDT, Tomáš, *Politický a společenský vývoj 1873/1875–1914*. In: WASKA, Karel a kol., *Dějiny města Plzně 2. 1788–1918*, Plzeň 2016.

PEŘINOVÁ, Anna, *Ladislav Lábek a Zdeněk Wirth – přátelství i spolupráce*, diplomová práce, České Budějovice 2011.

PEŘINOVÁ, Anna, *Ladislav Lábek – pisář v době I. světové války*, diplomová práce, Pardubice 2012.

URLICH, Petr, SYNKOVÁ, Jana a kol., *Slavné vily Plzeňského kraje*, Praha 2009.

Vydané prameny

ČERNÝ, Antonín, *O úpravě řeky Radbuzy a Mže*. In: Plzeňský obzor 5, 104, 1896.

- DRNEC, Václav, *Fotografický archiv Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 1.
- DRNEC, Václav, *Fotografický archiv Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 2.
- HAVELKA, Antonín, *Pro naše památky*. In: Český západ 4, 1911, 24.
- KOHOUT, Vladko, *Zpráva o činnosti KPS v Plzni od 1. ledna do 31. července 1913*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností 1, 1913, 1.
- KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Slavné městské radě královského města Plzně!*. In: Plzeňské listy 46, 1910, 141.
- KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Výstava Staré Plzně!*. In: Plzeňské listy 46, 1910, 276.
- KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Výstava Staré Plzně!*. In: Plzeňské listy 46, 1910, 281.
- KROUŽEK PŘÁTEL STAROŽITNOSTÍ, *Výstava starých portrétů z Plzeňska*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností 1, 1913, 2.
- LÁBEK, Ladislav a kol., *Edice Kroužku přátel starožitností 1*, Plzeň 1912.
- LÁBEK, Ladislav, *Publikace „Kroužku“*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 1.
- LÁBEK, Ladislav, *Gerlachovský dům. Měšťanský dům středověku*. In: Příručka Národopisného muzea Plzeňska 1, 1933.
- LÁBEK, Ladislav, MACHÁČEK, Fridolín, *Národopisná výstava Plzeňska*, Plzeň 1912.
- LÁBEK, Ladislav, WIRTH, Zdeněk, *Gerlachovský dům jako památka umělecká a kulturněhistorická*. In: KOSTINEC, Antonín, LÁBEK, Ladislav a kol., *Gerlachovský dům v Plzni*, Plzeň 1917.
- MACHÁČEK, Fridolín, *Gerlachovský dům v minulosti*. In: KOSTTINEC, Antonín, LÁBEK, Ladislav a kol., *Gerlachovský dům v Plzni*, Plzeň 1917.
- SCHMITT, Antonín, *Stará Plzeň ponenáhlu mizí*. In: Čech 35, 1910, 235.
- SOUKUP, Jan, *Zákonitá ochrana starožitností a památek českých*. In: Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze 1, 1893, 1.
- SOUKUP, Jan, *Zákonitá ochrana starožitností a památek českých*. In: Časopis Společnosti přátel starožitností v Praze 1, 1893, 2.
- VALENTA, Josef, *Úvodem KPS*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností pro Plzeň a okolí 1, 1913, 1.
- WIRTH, Zdeněk, *Soupis památek města Plzně*. In: Věstník Kroužku přátel starožitností 3, 1914, 1, Plzeň 1914.

Resumé

The thesis deals with Kroužek přátel starožitností (the Circle of Friends of Antiquities, hereinafter referred to as KPS), which existed in the years 1909–1928. In the thesis, the author focuses on the time frame up to 1914. She describes the founding of the KPS, which was created on the initiative of several Pilsen enthusiasts. They were inspired by the Společnost přátel starožitností v Praze (Society of Friends of Antiquities in Prague). The main aim of the KPS was to save dilapidated buildings that were to be demolished. They also tried to document everything. The KPS had one of the largest photographic archives in Pilsen. The photographs were to be used for future generations. The members of the KPS did not want the buildings to fall into oblivion. They organized exhibitions to attract people and to arouse their interest in old things and monuments. They often collaborated with other societies. The KPS published its own Edition and Bulletin, which was aimed at the general public. They succeeded in saving many monuments, but there was also a large proportion of those they failed to save. The First World War interfered with the activities of the Circle. During this period its activities were interrupted and it was only resumed after the end of the war.

The next part of the thesis is devoted to Ladislav Labek, one of the most important inhabitants of Pilsen. Lábek came from a merchant family and did not deny his genes. Although he collected everything he could find from a young age, he graduated from a business school and became an accountant. For some time, he also made a living in this profession. Later he opened his own shop, which was his dream. It was a stationery shop, but of course there were also various collections and historical items that he sold. The First World War intervened in his life in 1914. He had to enlist at the front, where he worked as a scribe. When the war was over, he became the director of the Ethnographic Museum, which he and his colleagues opened in 1915 in the Gerlach House, which became one of the first saved monuments of the KPS.